

IMDi-rapport 10-2007

Det lønner seg!

En samfunnsøkonomisk analyse
av Ny sjanse

	Gevinst	Kostnad	Skatte- gevinst	Samf.øk. gevinst per deltaker	Samf.øk. gevinst ved 500 deltakere
BASISALTERNATIVET	390 416	- 166 731	28 364		
FORUTSETNINGER: Basisalternativet med endrede sy					
Sysselsettingseffekt 5 prosent	128 779	- 166 731	- 21 667		
Sysselsettingseffekt 10 prosent	253 477	- 166 731	2 178		
Sysselsettingseffekt 20 prosent	527 356	- 166 731	54 549	415	mill.

Visjon

**Like muligheter og like levekår
i et flerkulturelt samfunn**

Innhold

Forord	4
Sammendrag og konklusjoner	5
1 Bakgrunn, problemstillinger og metode	9
1.1 Bakgrunn	9
1.2 Problemstillinger	10
1.3 Metode og datakilder	10
1.4 Ny sjanse	11
2 Samfunnsøkonomisk analyseramme	15
2.1 Hvorfor gjennomføre en samfunnsøkonomisk analyse?	15
2.2 Begreper	16
2.3 Nytte-kostnadsberegning	18
2.4 Følsomhetsberegninger	19
3 Nyttevirkninger av Ny sjanse	20
3.1 Sysselsetting og arbeidsledighet	20
3.2 Sysselsettingseffekter	22
3.3 Kvalitative effekter	31
3.4 Indirekte effekter	33
4 Kostnader ved Ny sjanse	36
4.1 Tiltaks- og prosjektkostnader	36
4.2 Stønadskostnader i Ny sjanse	37
4.3 Kostnader til barnepass	38
4.4 Kontantstøtte	40
4.5 Redusert stønad ved økt sysselsetting	40
4.6 Insentivkostnader for kommunene	40
4.7 Skattekostnader/-gevinster	40
5 Samfunnsøkonomiske beregninger av Ny sjanse	42
5.1 Innledning	42
5.2 Beregningsgrunnlag	42
5.3 Beregninger av gevinster	44
5.5 Beregning av prosjektkostnader	45
5.5 Beregning av skattekostnader/-inntekter	45
5.6 Oppsummering samfunnsøkonomisk nytte og kostnad	46
6 Følsomhetsberegninger	47
7 Referanser	49

FORORD

Stortinget har bevilget til sammen 30 millioner kroner i 2005 og 2006 til prosjektet Ny sjanse.

Hva er de samfunnsøkonomiske konsekvensene av å kvalifisere langtids sosialhjelpsmottagere med innvandrerbakgrunn?

Hvordan og hvilke metoder kreves for å vurdere kost/nytte for et kvalifiseringstiltak?

IMDi har to mål med rapporten "Samfunnsøkonomisk analyse av Ny sjanse": For det første å få en konkret vurdering av de samfunnsøkonomiske konsekvensene av prosjektet Ny sjanse. For det andre å utvikle et generelt rammeverk for belyse samfunnsøkonomiske konsekvensene av et prosjekt. Metoden og rammeverket skal kunne brukes for å vurdere andre lignende offentlige tiltak.

Ett av kapitlene i rapporten er viet bakgrunnen for bruk av samfunnsøkonomiske analyser og det gis en forholdsvis enkel beskrivelse av analysemetodikken.

Ny Sjanse er forsøk med toårig kvalifiseringsprogram, etter modell fra introduksjonsordningen, for

innvandrere som etter flere år i Norge ikke har fast tilknytning til arbeidsmarkedet. Analysene viser at Ny sjanse vil kunne gi svært gode samfunnsøkonomiske gevinster, selv med forholdsvis moderat antall deltagere som kommer seg i jobb. I 2005 og 2006 hadde 21 "Ny sjanse-prosjekter" til sammen 513 deltagere. For disse blir det beregnet en samfunnsøkonomisk gevinst på hele 129 millioner kroner. Hovedkonklusjonen er at gevinstene under de fleste forutsetninger er større enn de samfunnsøkonomiske kostnadene.

Forutsetningene for ovennevnte beregninger er detaljert redegjort for i rapporten. IMDi ønsker kommentarer på de konkrete vurderingene som er gjort for vurderingen av Ny sjanse og på bruken av samfunnsøkonomisk analyse som virkemiddel for å vurdere offentlige tiltak.

ECON Analyse har gjennomført analysene og skrevet rapporten, på oppdrag av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. IMDi vil takke ECON for et godt utført oppdrag, og for den kunnskapen om samfunnsøkonomiske analyser vi har fått gjennom samarbeidet.

Oslo, 15. juni 2007

Osmund Kaldheim
direktør

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

Sammendrag og konklusjoner

Resymé

Ny sjanse er et forsøk med kvalifiseringsprogram for innvandrere som etter flere år i Norge ikke har fast tilknytning til arbeidsmarkedet, og som er avhengige av sosialhjelp. Siden 2005 har ti kommuner gjennomført Ny sjanse. Vi har beregnet de samfunnsøkonomiske gevinstene av Ny sjanse og finner at de samfunnsøkonomiske gevinstene under de fleste forutsetninger er større enn de samfunnsøkonomiske kostnadene. I beregningene har vi ikke inkludert mulige kvalitative gevinster, som for eksempel økt livskvalitet for deltakerne og deres familier. Dersom disse effektene hadde vært med i beregningene, ville de samfunnsøkonomiske gevinstene vært større.

Bakgrunn

Ny sjanse er et kvalifiseringsprogram rettet mot innvandrere som etter flere år i Norge ikke har fast tilknytning til arbeidsmarkedet. Ny sjanse er et forsøk og siden 2005 er tiltaket prøvd ut i ti utvalgte kommuner.

Ny sjanse er et toårig program som anvender de samme metodene som introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger. I likhet med deltakerne i introduksjonsprogrammet får deltakerne i Ny sjanse kvalifiseringsstønad og en individuell plan som blant annet inneholder norskopplæring, samfunnskunnskap og andre tiltak som forbereder til videre opplæ-

ring eller arbeid. Viktige samarbeidspartnere for Ny sjanse er NAV Arbeid og språkopplæringsinstitusjoner.

De fleste deltakerne i Ny sjanse er flyktninger som har bodd lenge i Norge, har svak tilknytning til arbeidsmarkedet og har vært avhengige av sosialhjelp i flere år. Over halvparten av deltakerne i 2005 og 2006 kom fra Somalia og Irak.

Problemstillinger og metode

På oppdrag for Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har ECON

- beregnet de samfunnsøkonomiske virkningene av Ny sjanse
- forklart hva en samfunnsøkonomisk analyse er

Metoden vi benytter i den samfunnsøkonomiske analysen, bygger på Finansdepartementets veileder for samfunnsøkonomiske analyser. For å anslå gevinstene og kostnadene av Ny sjanse har vi benyttet følgende datakilder: tidligere evalueringer av arbeidsmarkedstiltak for innvandrere og sosialhjelpsmottakere og en enkel casestudie i fem utvalgte prosjektkommuner gjennomført i forbindelse med dette prosjektet.

Konklusjoner

På grunnlag av tilgjengelig informasjon forutsetter vi at 15 prosent av deltakerne i Ny sjanse vil

komme i arbeid som følge av programmet. Vi legger til grunn en gjennomsnittlig stillingsandel på 75 prosent, gjennomsnitts årsinntekt 250 000 kroner og at de vil bli i arbeid i 18 år. Dette er vårt basisalternativ, det vil si den situasjonen vi mener mest sannsynlig vil inntreffe etter at et kull har avsluttet Ny sjanse. Det er imidlertid usikkerhet knyttet til samtlige forutsetninger.

Basisalternativet gir en *netto gevinst per deltaker i Ny sjanse på 252 049 kroner*. Gevinsten realiseres i løpet av 20 år fra påbegynt Ny sjanse. De 513 personene som deltok i Ny sjanse i 2005 og 2006, vil samlet generere en samfunnsøkonomisk gevinst på 129 millioner kroner. Siden forutsetningene beregningene bygger på er usikre, er også dette beløpet usikkert.

Vi har derfor gjort følsomhetsberegninger for flere av forutsetningene for å få et begrep om usikkerheten. De fleste alternative forutsetningene gir imidlertid positive samfunnsøkonomiske netto-gevinster. Selv når vi forutsetter en sysselsettingsandel på ti prosent, er den samfunnsøkonomiske gevinsten positiv, om enn betydelig lavere enn i basisalternativet; 88 924 kroner per deltaker. Med en sysselsettingsandel på fem prosent blir effektene negative og i størrelsesorden -59 000 kroner per deltaker.

Verken i basisalternativet eller i følsomhetsberegningene har vi inkludert kvalitative gevinster, som bedre helse for deltakerne og bedre livskvalitet for deltakernes familier. Vi mener det vil være betydelige positive effekter av

disse faktorene, noe som tilsier at de samfunnsøkonomiske gevinstene vil være høyere enn de anslagene vi har kommet fram til.

Kostnader og gevinster

Kostnadene ved Ny sjanse består i all hovedsak av kostnader ved gjennomføring av programmet. Kostnadene består av to elementer: interne prosjektkostnader som drifts- og administrasjonskostnader, og eksterne kostnader hos samarbeidspartnerne.

Prosjektkostnadene er anslått på bakgrunn av informasjon fra de fem case-kommunene. Den gjennomsnittlige kostnaden per deltaker per år i Ny sjanse er anslått å være 85 000 kroner.

Den absolutt viktigste gevinsten ved Ny sjanse er økt sysselsetting for deltakerne. Tidligere evalueringer av arbeidsmarkedstiltak for innvandrere og sosialhjelpsmottakere viser svake, men varierte resultater. Dersom gjennomsnittet av disse resultatene skulle legges til grunn i beregningene, ville vi hatt en forventet sysselsettingseffekt av Ny sjanse på mellom fem og ti prosent. Vi mener imidlertid at innholdet i Ny sjanse er bedre enn i de tidligere tiltak og vi har derfor anslått en sysselsettingseffekt i basisalternativet på 15 prosent. Det er to grunner til at vi anslår en større sysselsettingseffekt av Ny sjanse enn hva tidligere evalueringer av tiltak rettet mot tilgrensede målgrupper har gjort. For det første mener vi at innholdet i Ny sjanse, i langt større grad enn de tidligere tiltakene, er skreddersydd den enkelte deltaker, og at deltakerne i Ny sjanse får langt bedre oppfølging enn deltakerne i de tidligere

tiltakene. For det andre tror vi at referansesituasjonen til Ny sjanse-deltakerne er lav, og nær null, det vil si at vi ikke tror at mange av deltakerne ville fått seg jobb uten deltakelse i Ny sjanse. Det betyr at flesteparten som kommer i jobb etter Ny sjanse, kommer i jobb som følge av Ny sjanse.

Samfunnsøkonomiske gevinster

Den samfunnsøkonomiske gevinsten ved at flere kommer i jobb, kan måles ved lønnskostnadene. Lønnskostnadene forbundet med å ha en person ansatt, representerer det arbeidsgiverne er villige til å betale for å sysselsette denne personen. Det vil si verdiskapingen til denne personen. Siden målgruppen har lav utdanning og ofte svake kvalifikasjoner, i tillegg til at de har svak tilknytning til arbeidsmarkedet, vil deres lønnsnivå sannsynligvis være relativt lavt. I basisalternativet har vi lagt til grunn en årsinntekt på 250 000 kroner. Videre har vi anslått at de som kommer i jobb, i gjennomsnitt vil jobbe 75 prosent stilling.

Vi har forutsatt at de av deltakerne som kommer i jobb, vil jobbe i gjennomsnitt 18 år etter avsluttet Ny Sjanse. Hvert år realiseres det en gevinst tilsvarende lønnskostnadene for de deltakerne som kommer i jobb. For at de framtidige gevinstene skal kunne sammenlignes med kostnadene som påløper de to årene Ny sjanse varer, er de neddiskontert til det første året Ny sjanse gjennomføres. Neddiskonteringen innebærer at en gitt gevinst i framtiden tillegges mindre verdi enn en tilsvarende gevinst i inneværende år. Rasjonalet bak dette er at det har større verdi å få en

krone i dag enn å vite at man får en krone om ti år.

Samfunnsøkonomiske kostnader

Kostnadene ved administrering og drift av Ny sjanse er de viktigste samfunnsøkonomiske kostnadene ved programmet. I tillegg kommer kostnader for tiltak hos samarbeidspartnere, de viktigste er NAV Arbeid og språkopplæringscentre. Tiltakskostnadene påløper kun de to årene deltakerne er i Ny sjanse. De er estimert til 85 000 kroner per deltaker per år.

Usikkerhet

Alle forutsetninger og anslag på så vel kostnader som gevinster er beheftet med usikkerhet. Vi har derfor gjort en del følsomhetsberegninger der vi har variert de ulike forutsetningene og anslagene på sysselsettingseffekt, varighet av sysselsettingen, årslønn, tiltakskostnader og kostnader for barnepass. De aller fleste følsomhetsberegningene gir positive samfunnsøkonomiske gevinster. Unntakene er 1) når vi regner med en sysselsettingseffekt på fem prosent, 2) når vi regner med en sysselsettingseffekt på ti prosent, og i tillegg inkluderer barnepasskostnader for de kvinnelige deltakerne som kommer i jobb. I basisalternativet har vi lagt til grunn at gevinstene ved at noen barn må i barnehage, har så store positive samfunnsøkonomiske gevinster at det dekker de samfunnsøkonomiske kostnadene ved å tilby disse barnehageplassene.

Ikke kvantifiserte effekter

Målgruppen for Ny sjanse er personer som står relativt langt fra arbeidsmarkedet, og som har

betydelige problemer med så vel helse som språk og samfunnsforståelse. I det samfunnsøkonomiske regnestykket har vi lagt til grunn at de eneste gevinstene er sysselsettingseffektene. Det er liten tvil om at Ny sjanse også kan ha andre positive effekter på så vel deltakerne som deres familier, og ikke minst barn. Slike

effekter er ikke kvantifisert i tidligere evalueringer, og vi har derfor ikke tatt dem med i våre beregninger heller. Dersom det hadde vært mulig å kvantifisere disse effektene, ville de samlede samfunnsøkonomiske gevinstene vært større enn de anslagene vi har kommet fram til.

1 Bakgrunn, problemstillinger og metode

1.1 Bakgrunn

Ny sjanse er et kvalifiseringsprogram for innvandrere som etter flere år i Norge ikke har fast tilknytning til arbeidsmarked. Forsøket er lagt opp etter modell av introduksjonsordningen for nyankomne flyktninger. 13 prosjekter i syv kommuner fikk i 2005 midler til utprøving av programmet. I 2006 ble det gitt midler til i alt 21 prosjekter, herav 12 i bydeler i Oslo, de øvrige i andre kommuner. De første deltakerne startet i Ny sjanse i april 2005. Ny sjanse har en maksimal varighet på to år, og de første deltakerne som hadde gjennomført et helt programløp, gikk derfor ut av ordningen først i april 2007 (IMDi 2007). I denne analysen har vi derfor ikke informasjon om hva deltakerne går til etter å ha fullført Ny sjanse i to år. Tall fra IMDi (2007) viser at av de 513 deltakerne som ble tatt inn i programmet i 2005 og 2006, hadde 48 deltakere avsluttet programmet før desember 2006, fordi de hadde kommet seg i arbeid eller utdanning.

Ny sjanse er et av tiltakene i *Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og mål for inkludering*¹. Tiltaket er ett av flere elementer i

Regjeringens satsing for å gi flere innvandrere en varig tilknytning til arbeidsmarkedet. Ny sjanse er også omtalt i St.meld. nr. 9 (2006–2007) *Arbeid, velferd og inkludering*.

Hensikten med Ny sjanse er å prøve ut introduksjonsordningens virkemidler på en ny målgruppe. Kvinner er særskilt prioritert. Forsøkene skal prøve ut individuelt tilrettelagte kvalifiseringsprogram for innvandrere med lang botid i Norge og legge vekt på formidling til ordinært arbeid. Målet er at langtidsledige innvandrere skal få en varig tilknytning til arbeidsmarkedet. Målgruppen for Ny sjanse er innvandrere mellom 18 og 55 år, med mer enn to års botid i Norge, som er uten fast tilknytning til arbeidslivet og som har vært avhengige av sosialhjelp over lengre tid.

Staten ønsker at det gjennomføres samfunnsøkonomiske analyser som hjelpemiddel ved beslutninger om offentlige tiltak og reformer (Finansdepartementet, 2005). På denne bakgrunn ga IMDi ECON i oppdrag å gjennomføre en samfunnsøkonomisk analyse av Ny sjanse.

¹ Vedlegg til St.prp. nr. 1 (2006–07)

1.2 Problemstillinger

På oppdrag fra IMDi har vi

- i) laget en enkel beskrivelse av tankegangen og elementene i en samfunnsøkonomisk analysemodell
- ii) gjort en analyse av de samfunnsøkonomiske virkningene av Ny sjanse

Den viktigste direkte effekten av Ny sjanse er økt sysselsetting for deltakerne. For å anslå den vil vi drøfte sannsynlige virkninger på yrkesdeltakelse ut fra erfaringer med tiltak rettet mot tilgrensede målgrupper, og da særlig for innvandrere og sosialhjelpsmottakere.

I tillegg til å ha direkte effekt på sysselsettingen kan Ny sjanse også ha en indirekte effekt gjennom sysselsettingen, ved at sysselsetting bidrar positivt til integrering av hele husholdningen.

1.3 Metode og datakilder

Vi har foretatt en nytte-kostnadsanalyse av Ny sjanse etter retningslinjer anbefalt i Finansdepartementets veileder for samfunnsøkonomiske analyser.² I kapittel 2 går vi nærmere gjennom modellen.

I en samfunnsøkonomisk analyse skal, så langt det er mulig, alle relevante effekter kvantifiseres i kroner og inngå i regnskapet. De effektene som ikke er mulig å kvantifisere, skal vurderes kvalitativt. For identifisering og kvantifisering av effektene av Ny sjanse har vi benyttet ulike datakilder:

Dokumentstudier

Den viktigste nytteeffekten av Ny sjanse er andelen deltakere som kommer i jobb som følge av tiltaket. Siden få deltakere har avsluttet tiltaket i skrivende stund, vet vi verken hvor mange som kommer i jobb, langt mindre hvor mange som kommer i jobb som følge av tiltaket. Denne andelen må derfor anslås. For å gjøre det har vi tatt utgangspunkt i ulike evalueringer av tidligere tiltak rettet mot tilgrensede målgrupper: innvandrere og sosialhjelpsmottakere. I tillegg har vi benyttet IMDis rapporteringer av både Ny sjanse og introduksjonsordningen. For å få en oversikt over målgruppens generelle tilknytning til arbeidsmarkedet har vi benyttet ulike statistikker fra Statistisk sentralbyrå.

Case-kommuner

En del av tallmaterialet til nytte-kostnadsanalysen er ikke tilgjengelig på aggregert nivå; dette gjelder spesielt kostnadene for gjennomføringen av Ny sjanse og gjennomsnittlig utbetalt sosialhjelp før og under deltakelse i Ny sjanse. For å få et anslag på disse kostnadene har vi samlet data fra fem utvalgte case-kommuner. Følgende kriterier ble lagt til grunn ved valg av kommunene: i) At de har vært med en tid i ordningen, ii) en viss geografisk spredning, iii) spredning i prioritering av målgrupper, samt iv) at de har god oversikt over økonomien i prosjektet. Det siste momentet var veldig viktig i og med at datainnsamlingen måtte gjøres på kort tid. Det er viktig, både for prosjekt og drift av tiltak å ha

² Finansdepartementet (2005)

systematisert dokumentasjon av kostnader, for å legge til rette for en eventuell evaluering av tiltaket. IMDi foreslo et utvalg kommuner på bakgrunn av disse kriteriene.

De lokale prosjektlederne i de fem utvalgte case-kommunene ble kontaktet på telefon. Vi forklarte hvilken type informasjon vi hadde behov for fra dem. Deretter sendte vi dem spørsmålene vi ønsket besvart på e-post. Prosjektlederne besvarte spørsmålene skriftlig og sendte svarene til oss. Til slutt gikk vi igjennom svarene på telefon med respondentene. Vi hadde løpende kontakt med prosjektlederne i denne fasen, og flere av dem tok kontakt med oss underveis for å avklare spørsmål.

Den viktigste informasjonen vi fikk fra kommunene, var:

- Organisering av prosjektet; aktører og ansvarsfordeling
- Innhold i prosjektet; internt og eksternt opplegg
- Deltakernes aldersfordeling
- Deltakernes sosialhjelpsutbetalinger før og under deltakelse
- Prosjektkostnader; interne og eksterne

De to siste elementene var spesielt viktige da de inngår direkte i nytte- kostnadsanalysen. Når det gjelder prosjektkostnader, hadde case-kommunene god oversikt over egne kostnader, men ikke over eventuelle kostnader samarbeidspartnerne hadde (NAV og språkopplæringsinstitutter). De eksterne kostnadene har vi derfor anslått.

1.4 Ny sjanse³

De tolv kommunene med størst innvandrerbefolkning, samt kommuner som har samlokalisert i et NAV-kontor, har kunnet søke om midler til å gjennomføre tiltak som en del av Ny sjanse.

Deltakende kommuner i Ny sjanse er Bergen, Bærum, Drammen, Eidsberg, Fredrikstad, Kristiansand, Moss, Skien, Trondheim og Oslo (12 bydeler i Oslo er med).

Prosjektene har ulik organisatorisk tilknytning i kommunene. Noen ligger under sosialsektoren, andre ligger under NAV, norskopplæringen og noen er lagt til kvalifiseringsenheter i kommunen.

1.4.1 Beskrivelse av ordningen

Gjennom Ny sjanse skal de ulike metodene fra introduksjonsordningen for nyankomne flyktninger prøves ut. Følgende elementer legges til grunn for ordningen:

- Deltakerne må ha bodd mer enn to år i kommunen
- Deltakerne har ikke rett til introduksjonsprogram
- Deltakerne må ha behov for grunnleggende kvalifisering
- Deltakerne skal ha et helårs- og heldagsprogram med en individuell plan
- Programmet skal bestå av norskopplæring, samfunnskunnskap og tiltak som forbereder til videre opplæring eller tilknytning til arbeidslivet
- Prosjektene skal ha et systematisk samarbeid med eksterne aktører og med arbeidsgivere om tiltak

³ Dette kapitlet bygger i sin helhet på IMDi (2007)

- Den enkelte deltaker skal ha én fast kontaktperson
- Retningslinjer og regelverk mht. fravær, permisjoner fra introduksjonslovens Rundskriv H-20/05 gjelder
- Deltakerne skal ha en kvalifiseringsstønning på 2G
- Deltakerne skal følges opp også etter at de har kommet i arbeid

Noen av kommunene/prosjektene har egne tiltak der deltakerne samles i samme gruppe én eller flere ganger i uken. Andre har valgt å basere seg på eksisterende tiltakstilbud, hovedsakelig fra NAV og språkopplæringsinstitutter, og satt sammen programmer med ulike eksterne tilbud, eller en kombinasjon av egne kurs og eksterne tilbud. Felles for alle prosjektene er at planene vanligvis inneholder undervisning i norsk og samfunnskunnskap, arbeidspraksis og oppfølging i praksisperioden. Flere prosjekter har oppstartskurs og temaundervisning. Språkpraksis, dataopplæring, trimtilbud, kurs i privatøkonomi og botrening er det også flere som tilbyr, i tillegg til leksehjelp, individuell coaching, syverksted og andre interne arbeidstreningstilbud. Med andre ord er det stor bredde i tilbudet og tilbudet skreddersys den enkeltes behov.

Tilrettelagt tilbud etter den enkeltes behov og tett oppfølging vurderes av prosjektmedarbeiderne i Ny sjanse som den viktigste faktoren for å lykkes i arbeidet. Den enkelte prosjektmedarbeider i Ny sjanse har i gjennomsnitt ca. ti deltakere som skal følges opp gjennom programmet.

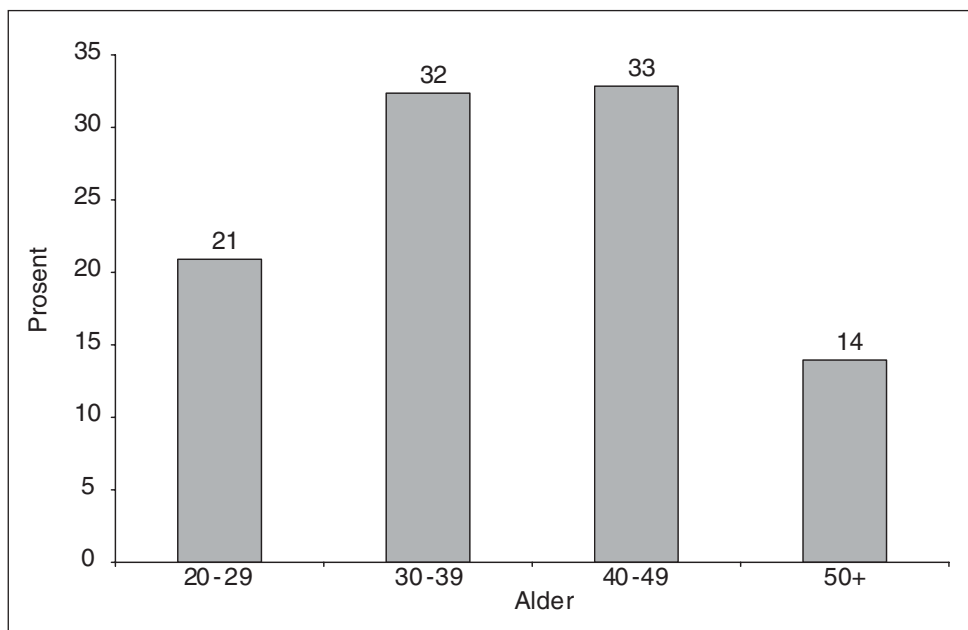
Dette gir mulighet for svært tett kontakt og aktiv oppfølging. Til sammenligning vil ofte sosialkonsulentene på et sosialkontor følge opp mellom 60–120 personer hver.

1.4.2 Kjennetegn ved målgruppen

De fleste deltakerne i Ny sjanse er flyktninger og de har bodd lenge i Norge. Sosialtjenesten er den viktigste henvisningsinstans, men også NAV Arbeid, kommunale kvalifiseringssentre og flyktningkontor har henvist potensielle deltakere til Ny sjanse. Av de 938 personer som ble vurdert for deltakelse i 2005 og 2006, ble 513 tatt inn. Årsaker til at 45 prosent ikke ble tatt inn, var blant annet at de ikke tilfredsstilte kravene om botid eller tid på sosialhjelp. I tillegg hadde en del så dårlig fysisk og psykisk helse at de ikke var i stand til å nyttiggjøre seg av tiltaket. Én av fem som ikke ble tatt opp, ble henvist videre til utredning og attføring. Noen (7 stk.) ble uføretrygdet. At såpass mange av de henviste personene ble avklart til andre løsninger, viser at det var behov for en grundig kartlegging av livssituasjonen deres. Én av ti henviste personer var "feil plassert" på sosialhjelp og ble avklart til andre ordninger som sannsynligvis gir dem en bedre helsemessig, økonomisk og sosial situasjon enn de hadde som passive sosialhjelpsmottakere.

Kartlegging av deltakerne viser at mange er preget av at de har store sammensatte problemer i livene sine, problemer som er til hinder for å få jobb. Fra Prosessevalueringen for 2005-pro-

Figur 1-1 Aldersfordeling til deltakerne i case-kommunene. Prosent. N=5

Kilde: Fem case-kommuner

sjektene⁴ heter det: *Deltakerne er en gruppe med store utfordringer bl.a. fysiske og psykiske helseproblemer, store omsorgsoppgaver og lite nettverk. Gruppen er klientifisert og preget av passivitet. Flere av deltakerne viser mangel på grunnleggende samfunnsforståelse og sosial kompetanse.*

Tall fra IMDi viser følgende om deltakerne i Ny sjanse:

- 55 prosent av deltakerne er kvinner.
- 80 prosent av deltakerne i Ny sjanse har flyktningbakgrunn.
- Deltakerne kom fra 59 ulike land. De største deltakergruppene kom fra Irak og Somalia, til sammen 48 prosent. Etterfulgt av Iran, Afghanistan og Tyrkia.
- Gjennomsnittlig botid for deltakerne er 8,5 år.
- 70 prosent av kvinnene har ikke hatt inntektsgivende

arbeid i Norge, det samme gjelder for 37 prosent av mennene.

- I gjennomsnitt har deltakerne vært arbeidsledige i 4,3 år. 56 prosent har ingen erfaring fra inntektsgivende arbeid i Norge.
- Gjennomsnittsvarighet på sosialhjelp for deltakere er 4,7 år.
- 80 prosent av deltakerne har ikke gjennomført utdanning i Norge. Omtrent en fjerdedel av deltakerne har ingen eller svært liten utdanning fra hjemlandet. I overkant av halvparten har mellom 4–12 års utdanning, mens litt under en fjerdedel hadde mer enn tolv års utdanning.
- 15 prosent av deltakerne fikk gjennomført en realkompetansevurdering i Ny sjanse, av disse hadde i underkant av halvparten høyere utdanning fra hjemlandet.

⁴ IMDi (2006)

- Nesten syv av ti deltakere har ansvaret for barn under 18 år. I gjennomsnitt har deltakerne med slike omsorgsforpliktelser 2,7 barn under 18 år i husstanden. Gjennomsnittlig hadde hver deltaker i Ny sjanse 1,8 barn under 18 år.

I Figur 1-1 vises aldersfordelingen til deltakerne i de fem case-kommunene. 60 prosent av deltakerne er under 40 år. 31 prosent er mellom 40 og 49 år, mens de resterende ti prosent er over 50 år. De aller fleste deltakere kan med andre ord ha mange år foran seg i arbeidslivet.

2 Samfunnsøkonomisk analyse-ramme

I dette kapitlet forklarer vi nærmere hva en samfunnsøkonomisk analyse er, hva som er hensikten med å gjennomføre en slik analyse, sentrale begrep som benyttes i analysen, hvordan en slik analyse bygges opp, og hvordan forutsetninger som legges til grunn i analysene, påvirker resultatene.⁵

2.1 Hvorfor gjennomføre en samfunnsøkonomisk analyse?

Offentlige ressurser er knappe, og det er konkurranse om tilgjengelige offentlige midler. For å foreta en fornuftig prioritering og utnytte samfunnets ressurser på en best mulig måte, må konsekvensene av alternative tiltak være undersøkt og dokumentert før en beslutning om å iverksette tiltaket tas. Hovedformålet med samfunnsøkonomiske analyser er å kartlegge, synliggjøre og systematisere konsekvensene av tiltak og reformer før beslutninger fattes. En hovedregel ved gjennomføring av en samfunnsøkonomisk analyse er så langt som mulig å beskrive alle relevante alternativer og deres konsekvenser for samfunnet. Alternativene sammenlignes med dagens situasjon uten tiltak. Konsekvenser av tiltak kan blant annet være kostnader som belastes offentlige budsjett, inntekts- og kostnadsendringer for private husholdninger og privat nærings-

liv, i tillegg kan det være virkninger på miljø, helse og sikkerhet. En samfunnsøkonomisk analyse gir grunnlag for å vurdere om et offentlig tiltak er lønnsomt, det vil si om summen av nyttevirkningene er større enn summen av kostnadene. Den gir videre grunnlag for å rangere og prioritere mellom ulike alternative tiltak.

Et viktig anvendelsesområde for samfunnsøkonomiske analyser er *offentlige investeringsprosjekter* som for eksempel veiutbygging eller kapasitetsutvidelser i helse- og utdanningssektoren. Et annet viktig område er *offentlige regelendringer* overfor private, for eksempel påbud om bruk av bilbelte, innføring av aktivitetsplikt mot diskriminering.⁶ Eller det kan være en kombinasjon av regelendringer og investeringer, for eksempel medførte skolestart for seksåringer både regelendringer og investeringer i skolebygg.

Hensikten med en samfunnsøkonomisk analyse er å se på kostnader og nytte av et tiltak i et overordnet perspektiv, for hele samfunnet, og ikke for enkeltsektorer. For eksempel vil tiltak for å bedre trafiksikkerheten framstå som en kostnad for samferdselsmyndighetene, mens gevinstene kommer i form av færre tapte liv, reduserte

⁵ Dette kapitlet bygger i stor grad på Finansdepartementet (2005)

⁶ ECON (2007)

kostnader i helsesektoren, mindre forsikringsutbetalinger, og ikke minst mindre menneskelige lidelser.

2.2 Begreper

I samfunnsøkonomiske analyser benyttes mange begreper som er lite brukt i dagligtalen. Disse begrepene forklares nærmere i dette avsnittet. Det er flere andre begrep som benyttes i samfunnsøkonomiske analyser, men vi har kun tatt for oss de begrepene som benyttes i analysen av Ny sjanse.

Nåverdiberegning, kalkulasjonsrente og neddiskontering

Nytte- og kostnadsvirkninger av et tiltak oppstår på ulike tidspunkt. Virkninger som oppstår på ulike tidspunkt, kan ikke sammenlignes direkte. Det skyldes at det er mer verdifullt å få en krone i dag enn å få en krone om ti år. En krone i dag kan enten brukes opp med en gang og gi umiddelbar nytte (man slipper å vente i ti år på å oppleve denne nytten), eller den kan investeres (i banken til 4 prosent gjennomsnittlig rente) og være verdt 1 krone og 42 øre om ti år. For å kunne sammenligne nytte- og kostnadsvirkninger som påløper på ulike tidspunkt, må vi derfor *beregne nåverdien av* eller *neddiskontere* verdien av alle framtidige nytte- og kostnadsvirkninger. For å gjøre disse beregningene trenger vi en rente, på samme måte som vi trenger en rente for å beregne hva en krone er verdt om ti år. Denne renten kalles *kalkulasjonsrenten*⁷. Kalkulasjonsrenten reflekterer at framtidig nytte og kostnad ikke verdsettes like høyt som nytte og

kostnader i dag. Nedenfor går vi igjennom et eksempel på nåverdi-beregning. Kalkulasjonsrenten skal reflektere verdien i beste anvendelse (investering i aksjer, fond eller bankinnskudd) av de ressurser som inngår i tiltaket. Kalkulasjonsrenten kan tolkes som et avkastningskrav.

Eksempel: Den viktigste nytten av Ny sjanse er den verdiskaping som oppstår når deltakerne kommer i jobb, samt reduksjon i offentlige utgifter ved at sosialhjelpsutbetalinger reduseres. Dersom vi antar at de deltakere i Ny sjanse som kommer i jobb, i gjennomsnitt vil jobbe 18 år etter avsluttet tiltak, vil det generere en inntektsstrøm hvert år i 18 år. La oss si at den samfunnsøkonomiske nettonytten (nytte minus kostnader) av at en deltaker kommer i jobb, er på 2000 kroner hvert år i 18 år. Vi ønsker å få fram den totale nytten per deltaker som kommer i jobb, det vil si summen av inntektsstrømmen på 2000 kroner per år i 18 år. Dersom denne verdien ikke neddiskonteres, det vil si beregnes slik at framtidige verdier kan sammenlignes og summeres, vil inntektsstrømmen i år 1 være verdt 36 000 kroner (2000,- X 18). Dersom inntektsstrømmen *neddiskonteres med en kalkulasjonsrente* på fire prosent, vil nåverdien i år 1 være lik 26 331 kroner, altså mindre enn verdien som ikke er neddiskontert. Dette kan snus opp ned: Hva er 2000 kroner verdt om 18 år? Pengene kan investeres eller settes i bank med en renteavkastning, og vil være verdt mer om 18 år enn i

⁷ Finansdepartementet anbefaler i Rundskriv 109/2005 at det benyttes en kalkulasjonsrente på 4 prosent.

dag. Derfor vil også 2000 kroner om 18 år være mindre verdt i dag, og derfor blir den neddiskonterte verdien av innteksstrømmen i vårt eksempel lavere (26 331) enn verdien som ikke er neddiskontert (36 000).

Skattekostnad

Offentlige tiltak finansieres først og fremst av skatteinntekter. Et nytt tiltak krever isolert sett økte skatter. Det koster imidlertid å kreve inn skatter. For det første påløper de rent administrative kostnadene. I tillegg gir økte skatter et effektivitetstap, fordi ressursbruken hos de aktørene som skattlegges blir påvirket av skatteøkningen. Deres tilpasning, enten i arbeidsmarkedet eller i produktmarkedene, blir da ikke optimal. Nedenfor følger et eksempel som illustrerer hvordan skatter gir et effektivitetstap:

Dersom en person A er villig til å utføre en tjeneste for en person B for 100 kroner, og B synes tjenesten er verdt 110 kroner, er det til begges fordel at tjenesten blir utført. Uansett om tjenesten utføres til kroner 100, 101, 102 ... eller 110, vil det genereres et samfunnsøkonomisk overskudd på 10 kroner som tilfaller den ene eller den andre, eller deles mellom dem. Men dersom person A har en marginalsatt på 50 prosent, vil han imidlertid bare motta 55 av de 110 kroner B er villig til å betale. For 55 kroner vil ikke A synes det er verdt å utføre tjenesten, og det blir ingen handel. Den potensielle samfunnsøkonomiske gevinsten på 10 kroner blir dermed ikke realisert.

Skattefinansiering av offentlige prosjekt, som Ny sjanse, innebæ-

rer altså kostnader for samfunnet (i form av administrasjon og effektivitetstap) som må inkluderes i den samfunnsøkonomiske analysen. Skatten bidrar derfor til vridninger i ressursbruken (tjenesten i eksemplet over blir ikke realisert) og dette innebærer et effektivitetstap (gevinsten på 10 kroner i eksemplet over blir ikke realisert). Finansdepartementet anbefaler at det brukes en skattekostnad i samfunnsøkonomiske beregninger på 20 prosent av det *netto økte offentlige finansieringsbehovet* som følge av et offentlig tiltak.

Samfunnsøkonomisk lønnsomhet

At et tiltak er samfunnsøkonomisk lønnsomt, betyr at nytten av tiltaket for hele samfunnet er minst like stor som kostnadene for samfunnet ved tiltaket. Selv om samfunnets nytte er større enn kostnadene i det samfunnsøkonomiske regnskapet, er det imidlertid ikke nødvendigvis det samme som at tiltaket er ønskelig for samfunnet. Det kan være tre hovedgrunner til det:

- i) Alle effektene av et tiltak kan ikke alltid måles i kroner på en god måte.
- ii) Selv om vi måler befolkningens betalingsvillighet i en nyttekostnadsanalyse, er det ikke opplagt at denne pengestørrelsen fanger opp velferdsvirkninger i sin helhet. Nyten av et tiltak vil variere fra person til person, og det finnes ingen faglig aksepterte metoder for å måle og sammenligne nytten mellom personer. Resultatene fra analysen må tolkes med skjønn, og konklusjoner må også baseres på etiske og politiske vurderinger.

iii) Beslutningstakerne vil ikke bare være interessert i samlet netto betalingsvillighet for et tiltak, men også i hvordan virkningene blir for ulike grupper i befolkningen.

Jo færre fordelingsvirkninger et tiltak har, og jo flere konsekvenser som kan verdsettes i kroner, jo bedre vil en samfunnsøkonomisk analyse oppsummere et tiltaks effekter. I en analyse av tiltak med store fordelingsvirkninger og hvor viktige effekter ikke kan omsettes i kroner, må dette beskrives og inngå i en samlet vurdering av tiltaket. For eksempel er det i den samfunnsøkonomiske analysen av Ny sjanse ikke mulig å omsette i kroner og ha med i modellen effekter på deltakernes og deres families livssituasjon. Dette er viktige effekter av Ny sjanse, men de lar seg ikke kvantifisere og tas med i beregningene. Når netto samfunnsøkonomisk gevinst av Ny sjanse vurderes, må effekten på livskvalitet tas med i vurderingene. Dersom netto samfunnsøkonomisk gevinst av Ny sjanse er null eller negativ, kan den positive effekten på livskvalitet medføre at vi likevel konkluderer med at den samfunnsøkonomiske effekten er positiv.

Til syvende og sist er det en politisk vurdering om et tiltak skal gjennomføres, selv om beregninger viser at det er samfunnsøkonomisk lønnsomt å gjennomføre. Ulike politikere vil legge ulik vekt på ulike sider ved nytten av et tiltak.

2.3 Nytte-kostnadsberegning

Det kan benyttes ulike typer analysemodeller i en samfunnsøkonomisk analyse: nytte-kostnadsana-

lyse, kostnadseffektivitetsanalyse og kostnadsvirkningsanalyse. I den samfunnsøkonomiske analysen av Ny sjanse benytter vi nytte-kostnadsanalyse, og vi vil derfor beskrive hva som ligger i denne metoden.

I en nytte-kostnadsberegning av et offentlig tiltak skal man synliggjøre konsekvensene for hele samfunnet av at tiltaket gjennomføres. Det er avgjørende å få fram positive og negative virkninger for alle grupper som berøres. Oppgaven er å beskrive og, dersom det er mulig, tallfeste situasjonen for målgruppen (og andre) i en situasjon der ordningen gjennomføres (Ny sjanse), og sammenligne med en situasjon der ordningen ikke gjennomføres (hva skjer med samfunnsøkonomien dersom deltakerne ikke hadde deltatt i Ny sjanse).

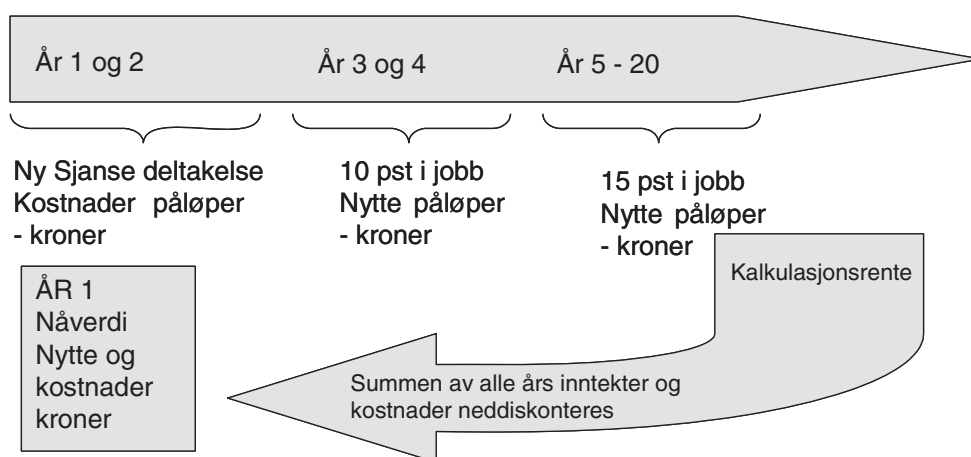
Figur 2-1 viser en skjematisk og forenklet framstilling av nytte-kostnadsberegninger av Ny sjanse. Kostnadene (bortsett fra skattekostnadene) påløper stort sett mens tiltaket pågår, altså i år 1 og 2. Nyttens, hovedsakelig i form av verdiskaping ved at deltakerne kommer i jobb og ved reduserte stønadsutbetalinger, realiseres alle år deltakerne er i arbeid.

Som figuren viser, kan det oppstå en inntektsstrøm i 18 år etter at Ny sjanse er avsluttet. I figuren har vi anslått at ti prosent av deltakerne kommer i jobb i år 3 og 4, og derved genererer en inntektsstrøm. Fra år 5 til og med år 20 har vi anslått at 15 prosent av deltakerne er i jobb og genererer en inntektsstrøm. Totalt blir det generert inntekter i 18 år etter avsluttet tiltak. Vi ønsker å

sammenligne kostnadene og inntektene for alle årene, og må foreta en nåverdiberegning av innteksstrømmen til år 1. Summen av alle årenes inntekter neddiskonteres til år 1 med en kalkulasjonsrente på fire prosent.

Kostnadene for år 2 neddiskonteres til år 1 og summeres med kostnadene for år 1. Den neddiskonterte kostnaden trekkes fra den neddiskonterte inntekten, og man kommer fram til en netto nåverdi av Ny sjanse i år 1.

Figur 2-1 Nytte-kostnadsberegning av Ny sjanse

2.4 Følsomhetsberegninger

Det vil ofte være usikkerhet knyttet til både kostnader og virkninger av et tiltak. En samfunnsøkonomisk analyse gjennomføres ofte før tiltaket er iverksatt og man kjenner derfor ikke den eksakte verdien av (anslag = per definisjon usikkert) parametrene som inngår i beregningene. Det gjøres kvalifiserte anslag på antatte virkninger og kostnader, men det vil være usikkerhet forbundet med anslagene. Derfor bør man foreta følsomhetsberegninger for å få fram hvor følsomme resultatene er for endringer i anslagene.

I den samfunnsøkonomiske analysen av Ny sjanse er det for eksempel flere av de sentrale for-

utsetningene vi ikke kjenner verdien på. Den viktigste verdien vi må anslå, er sysselsettingseffekten, men også verdien av lønnen deltakerne får, hvilken stillingsandel de vil jobbe, samt nøyaktige kostnader ved gjennomføring av tiltaket må anslås. På bakgrunn av tidligere evalueringer av arbeidsmarkedstiltak rettet mot tilgrensede målgrupper, har vi gjort ulike forutsetninger om sysselsettingseffekten av Ny sjanse. Vi har lagt til grunn at 15 prosent av deltakerne kommer i jobb som følge av Ny sjanse. I følsomhetsberegningene har vi beregnet den samfunnsøkonomiske nytten av Ny sjanse dersom sysselsettingseffekten er 5 prosent, 10 prosent og 20 prosent.

3 Nyttevirkninger av Ny sjanse

3.1 Sysselsetting og arbeidsledighet

Sysselsetting og arbeidsledighet er viktig informasjon når vi skal vurdere sysselsettingseffektene av Ny sjanse. I dette kapitlet ser vi derfor på *sysselsetting* og *arbeidsledighet* blant flyktninger med bakgrunn fra de landene flest Ny sjanse-deltakere kommer fra. Tabell 3-1 viser sysselsettingsandelene til flyktninger, samt for befolkningen som helhet og første generasjons innvandrere. Sysselsettingsandelen til flyktninger ligger i gjennomsnitt ti prosentpoeng lavere enn for første gene-

rasjons innvandrere, og vel 20 prosentpoeng lavere enn befolkningen som helhet.

Sysselsettingsandelen for kvinner er 41,6 prosent, og for menn 51,1 prosent. Sysselsettingsandelen er absolutt lavest for flyktninger som kommer fra Somalia, 34,3 prosent for menn og 21,0 for kvinner. Kvinner fra Afghanistan har også svært lav sysselsettingsandel, 19,9 prosent, mens menn har noe høyere, 34 prosent. Også kvinner fra Irak har en svært lav sysselsettingsandel, 23,2 prosent, mens 45,7 prosent av menn fra Irak er i jobb.

Tabell 3-1 Sysselsatte flyktninger etter kjønn og utvalgte fødeland. 4. kvartal 2005. Prosent

	I alt	Menn	Kvinner
Befolkningen	69,3	72,5	66,0
Første generasjons innvandrere	56,6	61,0	52,2
Flyktninger	47,0	51,1	41,6
Bosnia-Hercegovina	61,8	64,0	59,5
Iran	49,1	51,7	45,4
Tyrkia	50,3	55,6	43,8
Irak	37,1	45,7	23,2
Afghanistan	34,0	42,3	19,9
Somalia	28,5	34,3	21,0

Kilde: SSB (2005)

I Tabell 3-2 ser vi hvordan sysselsettingen endres etter botid i Norge for første generasjons innvandrere med bakgrunn fra Asia og Afrika. Sysselsettingsandelen øker med rundt 15 prosentpoeng for dem med botid mellom fire og seks år, sammenlignet med dem med botid under fire år. Botid ut over seks år øker ikke sysselset-

tingssjansene veldig mye (4-5 prosentpoeng). Det er ikke botiden i seg selv som virker på sysselsettingen, men det at innvandrerne med tiden tilegner seg språket og kulturen, aktualiserer tidligere utdanning, rekviliserer seg og etablerer sosiale kontakter til medlemmene i majoritetssamfunnet.

Tabell 3-2 Førstegenerasjons innvandrere som er sysselsatt etter botid og landbakgrunn /verdensregion. I prosent av personer i alt 16–74 år.

4. kvartal 2005.

	Bakgrunn fra Asia m/Tyrkia	Bakgrunn fra Afrika
Under 4 år	35,0	29,9
4–6 år	51,4	44,8
7 år og mer	56,1	48,5
I alt	50,6	41,8

Kilde: SSB (2006)

Tabell 3-3 viser andel *registrerte arbeidsledige og ordinære tiltaksdeltakere* (bruttoledighet) for hele befolkningen og for flyktninger. Mens bruttoledigheten for hele befolkningen i 2005 var 2,6 pro-

sent av arbeidsstyrken, var den hele 10,5 prosent for flyktninger. Flyktninger med bakgrunn fra Somalia og Irak hadde absolutt høyest ledighet, rundt 14 prosent.

Tabell 3-3 Registrerte arbeidsledige og på ordinære arbeidsmarkedstiltak flyktninger etter utvalgte fødeland og befolkningen. 4. kvartal 2005. Prosent av arbeidsstyrken.

	Arbeidsledig	Arbeidsmarkedstiltak	I alt
Hele befolkningen	2,2	0,4	2,6
Flyktninger	8,0	2,5	10,5
Somalia	10,8	3,6	14,4
Iran	6,6	2,4	9,0
Irak	10,7	3,2	13,9
Tyrkia	8,8	1,3	10,1
Afghanistan	7,2	4,4	11,6

Kilde: SSB (2006)

I Tabell 3-4 ser vi ulike indikatorer for økonomisk utsatthet hos hele befolkningen, ikke-vestlige innvandrere og flyktninger.

Ikke uventet er en langt høyere andel av flyktninger og ikke-vestlige innvandrere enn av hele befolkningen avhengig av ulike

økonomiske støtteordninger som sosialhjelp og bostøtte. I 2004 mottok 42 prosent av flyktningene sosialhjelp, én av tre mottok bostøtte, mens 27 prosent mottok både bostøtte og sosialhjelp. Tilsvarende tall for hele befolkningen er henholdsvis 6, 4 og 2 prosent.

Tabell 3-4 Indikatorer for økonomisk utsatthet for 2004. Prosent.

Andel personer i husholdninger som mottar:	2004		
	Bostøtte	Sosialhjelp	Både bostøtte og sosialhjelp
Hele befolkningen	4	6	2
Ikke-vestlige innvandrere	25	32	19
Flyktninger	33	42	27

Kilde: SSB (2007)

3.2 Sysselsettingseffekter

Den viktigste samfunnsøkonomiske nytten av deltakelse i Ny sjanse er en eventuell effekt på deltakernes sysselsetting. Størrelsen på denne effekten vil være avgjørende for resultatet av den samfunnsøkonomiske analysen. Som nevnt tidligere, vet vi ikke på nåværende tidspunkt hvor stor andel av Ny sjanse-deltakerne som kommer i jobb eller utdanning etter avsluttet tiltak, langt mindre vet vi hvor mange som kom i jobb *som følge* av tiltaket. I en samfunnsøkonomisk analyse sammenligner vi en situasjon *med* tiltak, med situasjonen *uten* tiltak. Det vi si at sysselsettingseffekten av Ny sjanse er differansen mellom andelen av deltakerne som kommer i jobb og andelen som ville kommet i jobb *uten* deltakelse i Ny sjanse.

I dette kapitlet presenterer vi resultater fra evalueringer av ulike arbeidsmarkedstiltak rettet mot innvandrere og sosialhjelpsmottakere. Målet med de ulike tiltakene har vært at deltakerne skal komme i ordinær jobb. Vi bruker resultatene fra disse evalueringene for å anslå en sysselsettingsandel for deltakerne i Ny sjanse, som vi bruker i nytte-kostnadsanalysen av Ny sjanse.

Vi tar utgangspunkt i tiltak som er rettet mot samme målgruppe som Ny sjanse: langtidssosialhjelpsmottakere og innvandrere. Erfaringene fra disse evalueringene er imidlertid ikke entydige,

noe som både gjenspeiler at tiltakene er ulikt utformet, målgruppene er forskjellige, men også forskjeller i forskningsmessig design kan spille inn.

3.2.1 Evaluering av arbeidsmarkedstiltak

Ordinære tiltak

Det eksisterer en omfattende litteratur om effekter av arbeidsmarkedstiltak generelt.⁸ I denne litteraturen drøftes ulike mekanismer for hvordan arbeidsmarkedstiltak kan virke, og ulike mekanismer som kan bidra til å redusere effektene av tiltak. Deltakerne på ordinære arbeidsmarkedstiltak er sannsynligvis nærmere arbeidsmarkedet enn deltakerne i Ny sjanse, og derfor vil ikke effektene fra slike tiltak være representative for effektene av Ny sjanse. Vi vil derfor ikke referere resultater fra slike evalueringer, men heller konsentrere oss om en gjennomgang av tiltak rettet mot innvandrere og sosialhjelpsmottakere.

3.2.2 Forsøk rettet mot innvandrere

Det er gjennomført en del evalueringer av ulike tiltak/arbeidsmarkedstiltak rettet mot innvandrere. Vi vil gjengi hovedresultatene fra noen av studiene nedenfor.

Introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger

I september 2004 ble obligatorisk introduksjonsordning for nyankomne flyktninger og asylsøkere innført i alle kommuner som

⁸ Se for eksempel Raaum, O, Torp, H og Zhang, T (2002); Calmfors, L, Forslund, A og Hemstrøm, M (2002) og Forslund, A og Holmlund, B (2003).

bosetter flyktninger (IMDi 2006⁹). Programmet skal tilpasses den enkelte og skal inneholde norsk-opplæring og samfunnskunnskap, samt aktiviteter som forbereder til videre opplæring eller tilknytning til arbeidslivet. I perioden september 2004–juli 2006 har totalt 10 000 personer deltatt på introduksjonsordningen. Av disse har 3600 sluttet.

34 prosent av deltakerne går rett over i jobb, 19 prosent til utdanning, mens 34 prosent er registrert som arbeidssøker eller på NAV/kommunale tiltak.

Sannsynligvis vil en del av dem som er i tiltak, komme i jobb på litt lengre sikt. Det er viktig å merke seg at dette *ikke* er effekten av tiltaket, men hvor stor andel som er i ulike aktiviteter etter avsluttet tiltak. Vi vet med andre ord ikke noe om hvor stor andel av deltakerne som ville kommet i jobb dersom de *ikke* hadde deltatt i introduksjonsordningen. Sannsynligvis ville en del av de 34 prosent som er i jobb, kommet i jobb selv om de ikke deltok i ordningen.

Sysselsettingseffekten av ordningen vil derfor sannsynligvis være positiv, men mindre enn 34 prosent. Resultatene fra undersøkelsene i 2005 og 2006 er sammenfallende, hvilket tilsier at resultatene er robuste.

Kan man så trekke en parallell fra denne undersøkelsen til hvor stor andel av Ny sjanse-deltakerne som vil komme i jobb etter avsluttet tiltak? Ny sjanse-deltakerne er en noe annen målgruppe enn del-

takerne i introduksjonsordningen. Ny sjanse deltakerne har vært i Norge i mange år, de er avhengige av sosialhjelp og de har liten tilknytning til arbeidsmarkedet. Selv om mange har deltatt i ulike typer tiltak, har de ikke lyktes med å komme i jobb. Dette betyr at de sannsynligvis står lenger fra arbeidsmarkedet enn deltakerne i introduksjonsordningen, og at effekten av Ny sjanse vil være *lavere* enn effekten av introduksjonsordningen.

Effekten av deltakelse på forsøk med introduksjonsprogram

Kavli (2004) har gjort en *effektvaluering av forsøk med introduksjonsprogram*. Det er forsøkt konstruert en sammenligningsgruppe av andre flyktninger som ikke deltok på introduksjonsforsøket, men som ellers har samme bakgrunnskjennetegn som dem som deltok. Forskerne påpeker imidlertid svakheter ved denne sammenligningsgruppen. For det første er det ikke sikkert at alle som var registrert som deltakere på programmet, likevel fikk et kvalifiseringstilbud i tråd med retningslinjene. For det andre er det en del flyktninger i sammenligningsgruppen som har fått et kvalifiseringstilbud som er svært likt det som ble testet i forsøkene. Denne skjevheten vil isolert undervurdere eventuelle beregnede effekter av forsøkene.

Resultatene viser likevel at deltakerne i introduksjonsprogram har signifikant større sannsynlighet for å komme i jobb enn sammenligningsgruppen. Effekten av delta-

⁹ IMDi (2006)

kelse i programmet var signifikant, 15 prosentpoeng for menn, og 20 prosentpoeng for kvinner. Forskerne mener man må være forsiktig med tolkning av effekten. De mener dette et stykke på vei kan forklares ut fra uobserverbar heterogenitet, eller seleksjon, det vil si at deltakerne systematisk skiller seg fra sammenligningsgruppen ved at de har uobserverbare egenskaper som statistisk sett øker sjansene for å få arbeid. Det betyr at effektene i evalueringen sannsynligvis er overvurderte.

Deltakere som ikke finner arbeid, er i større grad enn ikke-deltakere gått over på nye kvalifiseringstiltak, eller de starter ordinær utdanning. Ikke-deltakere faller i større grad tilbake til sosialhjelp som viktigste inntektskilde. På sikt vil dette trolig øke den langsiktige sysselsettingseffekten for deltakerne.

Er disse resultatene overførbare til resultatene for Ny sjanse? Målgruppene for begge tiltakene er trolig relativt like, men det har skjedd mye på "tiltaksfronten" siden forsøket med introduksjonsordning ble gjennomført. Ny sjanse er mer individuelt tilrettelagt og med større grad av oppfølging

enn de tidligere tiltakene hadde. Dette vil trolig bidra til høyere sysselsettingseffekter for Ny sjanse enn av dette tiltaket.

Arbeidsmarkedstiltak for ikke-vestlige innvandrere

Kvinge og Djuve (2006) har analysert effekter av tre typer arbeidsmarkedstiltak for ikke-vestlige innvandrere: lønnstilskudd, opplæring og praksisplass. Statistisk sentralbyrå (SSB) har tilrettelagt data over alle personer som var registrert helt ledig eller på ordinære arbeidsmarkedstiltak i februar 2003. Disse personene ble fulgt fram til slutten av juni 2005.

I Tabell 3-5 ser vi resultatene fra effektanalysen til Kvinge og Djuve. Lønnstilskudd er det tiltaket som har størst signifikant effekt. Effekten for innvandrere med bakgrunn fra afrikanske land er signifikant og på 23,5 prosentpoeng, mens den er noe høyere for innvandrere med bakgrunn fra asiatiske land, 26,6 prosentpoeng. Opplæring og praksisplass har ingen signifikant effekt for innvandrere med bakgrunn fra afrikanske land, mens de har svake effekter for innvandrere med bakgrunn fra asiatiske land.

Tabell 3-5 Effekt av arbeidsmarkedstiltak for innvandrere. Andel i jobb, differanse mellom tiltaksgruppen og kontrollgruppen. Prosent.

	Deltaker med bakgrunn fra afrikanske land	Deltakere med bakgrunn fra asiatiske land
Lønnstilskudd	23,5***	26,6***
Opplæring	5,2	3,8*
Praksisplass	-2,0	5,7**

*** Signifikansnivå 1 prosent, ** Signifikansnivå 5 prosent, * Signifikansnivå 10 prosent

Kilde: Kvinge og Djuve (2006)

Kan resultatene fra denne evalueringen overføres til Ny sjanse? Deltakere på lønnstilskudd er trolig lite representative for deltakerne i Ny sjanse. Lønnstilskudd krever deltakere som er formidlingsklare, mens deltakerne i Ny sjanse har en vei å gå før de er formidlingsklare. De tiltakene i denne studien som kan sammenlignes med Ny sjanse, opplæring og praksisplass, har altså mellom null til seks prosentpoengs sysselsettingseffekt. Større grad av individuell tilrettelegging og oppfølging i Ny sjanse sammenlignet med disse tiltakene, sannsynliggjør større effekter av Ny sjanse enn av disse tiltakene.

3.2.3 Tiltaksforsøk rettet mot sosialhjelpsmottakere

Siden tidlig på 1990-tallet er det gjennomført en rekke forsøk med krav om aktivitet for å få sosialhjelp eller annen stønad, og med økonomiske belønninger og sanksjoner som ingredienser.

Effektevaluering av tiltaks-satsing

SSB (2006)¹⁰ har evaluert effektene av tiltakssatsing blant sosialhjelpsmottakere og innvandrere og flyktninger som trenger spesiell bistand for å komme i jobb. Det ble benyttet to definisjoner på å være kommet i jobb. *En "mild" definisjon:* sysselsatt, men kan samtidig være registrert som deltaker i arbeidsmarkedstiltak. *En streng definisjon:* sysselsatt og er ikke registrert med noen form for arbeidssøkeraktivitet samtidig.

For den strengeste definisjonen av jobb finner SSB ingen effekt av

tiltakssatsingen. Med den mindre strenge definisjonen har deltakerne en signifikant høyere jobbsannsynlighet enn sammenligningsgruppen. Effekten er imidlertid ikke sterk (3-prosentpoeng).

Evaluering av ordningen Arbeidsvilkår for økonomisk sosialhjelp

Dahl (2003) har evaluert ordningen *Arbeidsvilkår for økonomisk sosialhjelp*, som ble iverksatt av kommunene, med data fra årene 1995–1997. Både kontrollgruppen og tiltaksgruppen var sosialhjelpsmottakere, men tiltaksgruppen ble også avkrevd arbeidsinnsats. Sannsynligvis har det vært en positiv seleksjon blant sosialhjelpsmottakerne til tiltaket, det vil si at de deltakerne som er plukket ut, er de man antar vil ha størst mulighet for å komme i jobb. Med kontroll for seleksjon finner Dahl at tiltaket ikke har noen positiv effekt på økonomisk selvberging i form av jobb og inntekt. Forfatteren reiser spørsmålet om den manglende effekten delvis kan forklares av manglende skreddersøm i tiltakene.

Evaluering av tiltak for sosialhjelpsmottakere

Dahl og Lorentzen (2005) har evaluert effektene av statlige (Aetat) arbeidsmarkedstiltak for sosialhjelpsmottakere, basert på data fra 1995 og de etterfølgende årene. Målgruppen er personer på sosialhjelp. Det er "tiltakskjeder" bestående av tiltakene arbeidspraksis, lønnssubsidier, kvalifiseringstiltak samt midlertidig sysselsetting som analyseres.

¹⁰ SSB (2006)

Dahl og Lorentzen finner at de fleste programmer ("tiltakskjeder") har en positiv effekt på sysselsetting og jobb, opp til fem år etter tiltaket. Evalueringen finner at overgangen til jobb var meget høy også i kontrollgruppen. For eksempel var arbeidede dager i prosent av alle årets dager fra 40 til 60 prosent i de kontrollgruppene som ble konstruert i analysen. Dette er sannsynligvis vesentlig høyere andeler som får jobb enn gjennomsnittet for sosialhjelpsmottakere. Det tyder på at tiltaksdeltakerne var positivt selektert i forhold til alle sosialhjelpsmottakere, en hypotese som forfatterne også slutter seg til. Det kan derfor stilles spørsmål ved om resultatene kan overføres til sosialhjelpsmottakere som har lite ressurser og store problemer. Forskerne fant at det er relativt store forskjeller i estimerte effekter av tiltakene mellom 1995-kohorten og 1996-kohorten, hvilket tilsier ytterligere varsomhet i konklusjonene.

En mulig grunn til de forskjellige resultatene i de to sistnevnte evalueringene (Dahl 2003 og Dahl og Lorentzen 2005) kan være at deltakerne i de statlig organiserte programmene som ble evaluert i 2005, var bedre kvalifiserte enn deltakerne i de kommunale programmene i 2003-analysen. Andre grunner til bedre effekt i 2005-analysen kan være høyere kvalitet på tiltakene. Dahle Olsen og Schøne (2006)¹¹ har gjennomført en litteraturgjennomgang av omfang og effekter av "vilkår i velferden". De mener at siden de

statlig organiserte tiltakene i mindre grad brukte tvungen deltakelse, ville deltakerne på disse programmene være mer motiverte enn deltakerne på de kommunale programmene, der tvang var et sterkere element.

Forsøk med SATS i Verdal

Hansen (2004)¹² har evaluert et forsøk med dagpenger og arbeidsmarkedstiltak for sosialhjelpsmottakere i forbindelse med et forsøk med SATS i Verdal. Forsøket innebar samordning av Aetat Verdal, trygdeetaten og sosialkontoret, og utvikling av nye tiltak med tett oppfølging av deltakerne.

Deltakerne ble plukket ut av en prosjektgruppe bestående av personer fra alle tre etater. Kriteriene var at de ble ansett å kunne bli selvforsørgete innen rimelig tid, men at de trengte tett og/eller tverretattlig oppfølging. Deltakerne måtte undertegne en kontrakt der de forpliktet seg til å gjennomføre tiltak satt opp i en individuell handlingsplan, samt å ta imot tilvist arbeid, kurs eller andre tiltak. Dersom man ikke møtte opp eller på annen måte unnlot å oppfylle elementer i kontrakten, ville utbetalingene bli redusert eller falle bort.

Ordningen innebar at deltakerne fikk dagpenger som den normale ytelsen, basert på et inntektsnivå på 4G (ytelsen er således 62 prosent av inntektsgrunnlaget i tråd med regelverket for dagpenger). Månedlig beløp før skatt for deltakerne var 11 800 kroner, eller 9800 kroner etter skatt. I 2003 var veiledende sosialhjelpssats for

¹¹ Dahle Olsen og Schøne (2006)

¹² Hansen (2004)

en enslig i Verdal 3000 kroner per måned (ifølge SSBs KOSTRA-database for kommunene).

Ordningen omfattet 62 personer. 70 prosent av deltakerne kom fra sosialetaten. De fleste var under 30 år, hadde lav utdanning, brutt skolegang, rusproblemer samt sosiale og psykiske problemer. Blant de 62 deltakerne var 15, dvs. 24 prosent, i ordinær jobb (mer varierende ukentlig arbeidstid) etter gjennomføringen av tiltaksperioden. Av disse jobbene ble ti (16 prosent) ansett å være varige jobber.

Kan disse resultatene overføres til Ny sjanse? Målgruppene i Verdal-tiltaket var sosialhjelpsmottakere, som Ny sjanse-deltakerne. Målgruppen i Verdal var yngre og det var større innslag av rusproblematikk enn i Ny sjanse. Forsøket hadde mange av de samme elementene som Ny sjanse: tett tverrfaglig oppfølging, krav til deltakelse i tiltak, individuell handlingsplan etc. Resultatene kan trolig derfor gi en indikasjon på resultatene for Ny sjanse. Sannsynligvis har tiltakene utviklet seg og blitt bedre med årene, noe som tilsier en *noe bedre* effekt av Ny sjanse enn av dette tiltaket.

“Tiltaksforsøket”

Lødemel og Johannessen (2005) har evaluert *Forsøket med arbeidsretta tiltak blant langtidsmottakere av sosialhjelp*. Dette er

en fireårig satsing der 16 kommuner har forsøkt nye arbeidsmåter for å få langtids sosialhjelpsmottakere i jobb og bli selvberget.

Samlet omfatter forsøket omtrent 1000 deltakere på tiltak. Til tross for et uttalt mål om å rette tiltakene mot langtidsmottakere, viste det seg at nesten fire av ti deltakere var korttidsmottakere av sosialhjelp. Det synes altså å ha vært en vridning bort fra målgruppen i retning av brukere med færre problemer.

Forsøket oppmuntret kommunene til å bruke *vilkår* for å delta, men praksis har variert betydelig. Forsøket var basert på at deltakerne mottok sosialhjelp i tiltaksperioden, og at ytelsen ble avkortet eller falt helt bort dersom deltakeren ikke oppfylte vilkårene. Forsøkene var altså basert på at deltakere ble plukket ut av kommunene, og at disse personene fikk tilbud om å gå på tiltak og samtidig få sosialhjelp. Med bakgrunn i forskning som viser at økonomisk belønning ved å delta på tiltak virker motiverende, har en del kommuner innført et såkalt motivasjonstillegg, på i snitt knapt 1000 kroner. Det synes som om omtrent halvparten av deltakerne har fått slike tillegg utover sosialhjelpen.

Analysen er ingen effektevaluering. Den begrenser seg til å måle hva som skjer med deltakerne etter tiltaket. Utfall ved avsluttet tiltak er beskrevet i Tabell 3-6.

Tabell 3-6 Utfall ved avslutning av tiltaket for deltakere i Forsøket med arbeidsretta tiltak blant langtidsmottakere av sosialhjelp. Prosent.

Utfall	Prosent
Ordinært arbeid	23
Utdanning/Lærling	5
Aetats ordninger	22
Rehabilitering	6
Uførepensjon	4
Sosialhjelp	17
Drop outs	14
Annet	4
Ikke kjent	5
I alt	100
Antall som startet på tiltak	1056

Kilde: Lødemel og Johannessen (2005)

Tabellen viser utfallet for alle som *begynte* på tiltak. Andelen i ordinært arbeid var 23 prosent kort tid etter at tiltaket var avsluttet, stigende til *27 prosent* våren 2004. Inkluderes avsluttede tilfeller i Oslo (som ikke er inkludert i tabellen), stiger det siste tallet for alle deltakere til *31 prosent*. Av de 23 prosentene som var i jobb kort tid etter tiltaket, var 19 prosent ansatt på heltid og 4 prosent på deltid (17 prosent av dem som kom i jobb).

Kort tid etter avsluttet tiltak var seks prosent av dem som begynte på tiltak, under utdanning (skole eller lærlingplass). Relativt betydelige andeler var gått over på ordninger i regi av Aetat, eller var på sosialhjelp. Blant de 22 prosentene som var på Aetat-ordningene, var de fleste på AMO-tiltak (7 prosent) og yrkesmessig attføring (6 prosent), mens tallene for lønnstilskudd og Arbeid med bistand (AMB) var hhv. fire og tre prosent. Andelen forfatterne kategoriserer som drop outs, var 14

prosent. Dette er personer som sluttet før de skulle avsluttet tiltaket.

Kan disse resultatene overføres til Ny sjanse? Det er mange likhetstrekk med dette tiltaket og Ny sjanse: Målgruppen er sosialhjelpsmottakere, deltakerne får tett oppfølging, det stilles krav til oppmøte, det er delvis bruk av vilkår etc. Resultatene kan derfor gi en indikasjon på resultatene i Ny sjanse.

Hvor mange sosialhjelpsmottakere kommer i jobb uten tiltak?

ECON (2006)¹³ har beregnet hvor stor andel av sosialhjelpsmottakere som kommer i jobb av seg selv uten å gå på tiltak. Med utgangspunkt i registerdata fra Frischsenteret over sosialhjelpsmottakere som hadde sosialhjelp som hovedinntektskilde i 2001, har vi undersøkt hvor stor andel som hadde en arbeidsinntekt som var større enn 2G i 2003. *Andelen var 15 prosent*. Blant dem som i

¹³ ECON (2006)

tillegg hadde mottatt sosialhjelp i mer enn seks måneder, hadde 14 prosent en arbeidsinntekt som var større enn 2G i 2003.

Kan disse resultatene overføres til Ny sjanse? Fellesnevneren for målgruppen i ECONs beregninger og Ny sjanse er langtidssosialhjelpsmottakere. Vi tror imidlertid at færre av deltakerne i Ny sjanse vil komme i jobb uten hjelp, enn av målgruppen i disse beregningene. Mange av Ny sjanse-deltakerne har tidligere deltatt på tiltak uten å ha kommet i jobb. Vi vet også at sysselsettingsandelen til flyktninger med bakgrunn fra de landene Ny sjanse-deltakerne kommer fra, er svært lav. Dersom flyktningene ikke har kommet i jobb etter fire til seks års botid, er det liten sannsynlighet for at de kommer i jobb. Dette peker i retning av at referansesituasjonen, det vil si andelen som kommer i jobb uten Ny sjanse, til Ny sjanse-deltakerne vil være nærmere null enn 15 prosent.

3.2.4 Oppsummering sysselsettingseffekt

Vi har benyttet resultatene fra de ovenfornevnte evalueringene av arbeidsmarkedstiltak for innvandrere og sosialhjelpsmottakere som et utgangspunkt for å anslå effekten av Ny sjanse.

Resultatene fra evalueringene er ganske svake, i tillegg til at det er stor spredning i resultatene. Noen tiltak har ikke noen effekter på sysselsettingen, noen har svake effekter, og noen bidrar til å øke sysselsettingen for deltakerne med 15–20 prosentpoeng.

Kan man trekke slutninger fra disse studiene til Ny sjanse og hvilken sysselsettingseffekt bør legges til grunn i denne analysen?

Dersom vi skulle tatt utgangspunkt i et anslag på gjennomsnittseffekter fra alle de refererte studiene, ville vi lagt til grunn en relativt lav sysselsettingseffekt, mellom fem og ti prosent.

Det er imidlertid flere faktorer som tilsier at sysselsettingseffektene av Ny sjanse sannsynligvis vil være høyere enn gjennomsnittet av resultatene fra de ovenfornevnte evalueringene. Svake effekter av tidligere tiltak kan skyldes blant annet manglende individuell tilrettelegging og oppfølging av deltakerne. Dette er helt sentrale elementer i Ny sjanse. Gjennom samtale med prosjektlederne i de fem case-kommunene samt gjennomgang av ulike dokumenter som omhandler Ny sjanse, går det klart fram at innholdet i Ny sjanse er bredt og skreddersydd deltakernes livssituasjon. Bredden i innholdet i Ny sjanse er tilpasset "hele mennesket", og det var ikke tilfelle for mange av tiltakene vi har referert til ovenfor. I tillegg gis deltakerne i Ny sjanse tett oppfølging både mens de er i tiltaket, og når de er ute i praksis. Det stilles krav til oppmøte og til at deltakerne "tar fatt i sin egen situasjon og forstår hensikten med at de er i Ny sjanse". Det er ikke nok et tiltak de kan gå på for å få kurspenger, for å sitere en av prosjektlederne.

Nærmere åtte av ti deltakere i Ny sjanse har mer enn fem års botid i Norge. Vi så i Tabell 3-2 at sysselsettingsandelen til ikke-vestlige innvandrere i liten grad øker utover fire til seks års botid (4-5 prosentpoeng). Det betyr at de som ikke har kommet i jobb etter fire til seks år, har liten sannsynlighet for å komme i jobb uten

hjelp. Irakere og somaliere er i dag de største gruppene på Ny sjanse. Den gjennomsnittlige sysselsettingsandelen til irakere og somaliere i Norge er rundt 30–40 prosent for menn og 20 prosent for kvinner. Dette tilsier at sannsynligheten for at de vil komme i jobb uten Ny sjanse, er relativt lav. Det betyr at andelen i jobb med Ny sjanse, sannsynligvis også vil være effekten av Ny sjanse.

Med et antatt referansepunkt nær null betyr det at dersom 15 prosent av Ny sjanse-deltakerne kommer i jobb, vil effekten av Ny sjanse være nær 15 prosent. En del av deltakerne i Ny sjanse vil gå over på ordinær utdanning etter avsluttet tiltak, og det tar derfor litt tid før de kommer ut i jobb. I tillegg kan det ta litt tid før noen får seg jobb. Vi antar derfor at rett etter tiltaket vil ti prosent av deltakerne være i jobb, mens man oppnår full effekt på 15 prosent i jobb fem år etter påbegynt Ny sjanse.

Vi anslår i basisalternativet en sysselsettingseffekt på 15 prosent, med full effekt fem år etter påbegynt tiltak, og ti prosent tre-fire år etter påbegynt tiltak¹⁴

Sysselsettingseffekten *kan* være høyere for kvinner enn for menn. Dette fordi kvinner i utgangspunktet har langt lavere sysselsettingsandel enn menn, og fordi en tidligere effektevaluering av introduksjonsprogrammet (Kavli 2004) viser at sysselsettingseffekten av tiltak er høyere for kvinner (20 prosent) enn for menn (15 prosent).

Det er vanskelig å anslå hvilken stillingsprosent deltakeren vil ha når de kommer ut i jobb. Vi vet at en del har helseproblemer, og mange har store omsorgsoppgaver. Derfor er det sannsynlig at en del vil jobbe deltid. I Lødemel og Johannessen (2005) hadde 17 prosent av dem som kom i jobb, deltidsjobb.

Vi anslår at gjennomsnittlig stillingsandel vil være 75 prosent

Hvor varige er sysselsettingseffektene?

Det foreligger et svakt grunnlag for å anslå hvor *lenge* de gunstige effektene av å delta på tiltak vil vare. Ifølge (Raaum et al. 2002) kan effekten av AMO-tiltak for ordinære arbeidssøkere være relativt kortvarig. Det kan komme av at den økte kompetansen som deltakerne erverver, gradvis blir mindre verdt i markedet. Vår vurdering er at en eventuell positiv effekt av tiltaksdeltakelse på målgruppen i Ny sjanse kan vare i mange år. Grunnen til denne vurderingen er at målgruppen for Ny sjanse er en helt annen gruppe enn ordinære arbeidssøkere. Deltakerne på denne ordningen har til dels betydelige problemer med både helse, språk og sosial tilpasning. Ny sjanse er ment å sette disse personene "på en ny kurs", og dersom dette lykkes helt eller delvis, er det mer sannsynlig at effektene vil kunne vare lenger enn det som er tilfellet ved ordinære arbeidsmarkedstiltak. Effektene trenger ikke være sterke, dvs. at det kan være relativt få personer tiltakene har positiv effekt på, men for dem som kom-

¹⁴ År 1 og 2 er tiden i Ny sjanse.

mer i jobb, er det trolig at effekten vil kunne vare i mange år.

Effektene vil likevel være begrenset i tid, blant annet fordi de som deltar, blir eldre og går ut av arbeidsstyrken. I overkant av halvparten av deltakerne i Ny sjanse er under 40 år, 33 prosent er mellom 40 og 49 år, mens de resterende 14 prosent er over 50 år (basert på tall fra de 5 casekommunene). Et grovt anslag på et veid aldersgjennomsnitt for deltakerne i Ny sjanse er 39 år. Det betyr at deltakerne i gjennomsnitt har 28 år igjen til de når pensjonsalder på 67 år. En del deltakere sliter med helseproblemer; vi tror derfor ikke at flertallet vil kunne stå i jobb helt fram til pensjonsalderen.

I vårt basialternativ legger vi til grunn at sysselsettingseffektene varer i 18 år etter avsluttet deltakelse i Ny sjanse

Vi presiserer at alle anslagene i basialternativet er usikre. I beregningene av de samfunnsøkonomiske effektene av Ny sjanse har vi derfor foretatt følsomhetsberegninger hvor vi endrer disse anslagene.

3.3 Kvalitative effekter

3.3.1 Effekter på psykisk helse

I 1990 ble det foretatt en omfattende kartlegging av *psykisk helse* og sosiale faktorer i en bydel i Oslo og i fire kommuner i Lofoten.¹⁵ Kartleggingen viser at det var signifikante forskjeller i hyppigheten av psykiske plager mellom innvandrere og norskfødte. Mens hyppigheten i psykiske

plager var 14 prosent blant de norskfødte, 18,9 prosent hos innvandrere fra Europa og Amerika, var den på hele 39,0 prosent hos innvandrere med bakgrunn fra Asia og Afrika. For alle grupper var hyppigheten av psykiske plager størst hos kvinner. Forfatterne trekker fram følgende mulige forklaringsvariabler på hvorfor innvandrere med bakgrunn fra Asia/Afrika har økende hyppighet av psykiske plager: dårligere livskvalitet, flere negative livshendelser, dårligere sosialt nettverk og/eller dårlig integrasjon i Norge. Sosialt nettverk og negative livshendelser siste år ble avkrefte. Derimot skilte innvandrere med bakgrunn fra Asia/Afrika seg negativt ut i forhold til livskvalitet. Både når det gjelder økonomi, arbeid, bolig, rekreasjon og somatisk helse vurderte denne gruppen forholdene som mye dårligere enn de øvrige gruppene. Innvandrere med bakgrunn fra Asia/Afrika som var forholdsvis godt integrert, hadde like lite psykiske plager som andre innvandrere som var godt integrert og de skilte seg heller ikke vesentlig fra de norskfødte. Forfatterne konkluderer med at det virker som om sosial integrasjon i det norske samfunnet beskyttet innvandrere mot psykiske plager. Det var ikke forskjeller mellom kvinner og menn i disse forholdene.

3.3.2 Andre kvalitative effekter

Noen av evalueringene av arbeidsmarkedssatsingen mot sosialhjelpsmottakere beskriver kvalitative effekter av tiltaksdeltakelse, som endringer i livskvalitet og helse blant deltakerne.

¹⁵ Dowrick, Casey og Dalgard (1998)

Arbeidsmarkedstiltak overfor langtids sosialhjelpsmottakere

Arbeidsmarkedssatsingen overfor sosialhjelpsmottakere er en del av Regjeringens tiltaksplan mot fattigdom. Schafft (2005) er en underveistrapportering i en evaluering av denne satsingen. Tiltakene gjennomføres i 31 kommuner i 2003, og ble utvidet til 45 kom-

muner i 2004, med til sammen drøyt 1700 plasser. Målgrupper er langtids sosialhjelpsmottakere, unge 20–24 år, enslige forsørgere samt innvandrere og flyktninger. Tiltakene er som oftest opprettet spesielt for satsingen. Evalueringen beskriver også hvordan satsingen har påvirket deltakernes livssituasjon, Tabell 3-7.

Tabell 3-7 Subjektiv opplevelse av hvordan tiltaksdeltakelse har endret livssituasjonen. Prosent av svargiving fra 39–41 tiltaksdeltakere i arbeidsmarkedssatsingen overfor sosialhjelpsmottakere.

	Bedre enn før	Uendret	Dårligere enn før
Livsglede	59	39	2
Privatliv	44	51	5
Økonomi	38	55	8
Helsesituasjon	20	80	0
Bosituasjon	18	80	3

Kilde: Schafft mfl. (2005)

En høy andel av dem som har deltatt på tiltak i denne arbeidsmarkedssatsingen, oppgir at de forholdene det er spurt om, har bedret seg. Størst bedring er det for livsglede og privatliv, og minst bedring for bosituasjonen. Svarene skiller ikke mellom deltakere som har fått jobb og deltakere som ikke har fått jobb.

Lødemel og Johannessen (2005) drøfter ulike kvalitative effekter av å delta på tiltak i "Tiltaksforsøket", som ble beskrevet i kapittel 3.2, utover det at flere eventuelt kommer i jobb. Noen av de konklusjonene de kom fram til, er følgende:

"Deltakelse har også ført til positive endringer og erfaringer for mange av dem som ikke kom i arbeid."

"De som gikk til utdanning, attføring eller nye Aetat-tiltak, tok kanskje et avgjørende steg mot full integrering i arbeidsmarkedet."

"Mange ruset seg mindre og følte at de ble en del av et arbeidsfellesskap som de tidligere ikke hadde opplevd."

"For noen bidro deltakelse til avdekking av helseproblemer og utløste rettigheter til mer verdige former for hjelp (attføring) eller inntektssikring (uførepensjon)."

3.3.3 Oppsummering kvalitative effekter

Ulike evalueringer av arbeidsmarkedstiltak viser at tiltaket ikke bare har sysselsettingseffekt, men også effekt på deltakernes livssituasjon – bedret helse, større livsglede, bedre økonomi osv. Disse faktorene er det vanskelig å kvantifisere og derfor kommer de ofte i bakgrunnen når effekter av tiltak måles. Like fullt er det effekter som vil kunne ha stor betydning for deltakerne og deres familie.

I tillegg til å ha direkte effekt på sysselsettingen kan Ny sjanse også ha en *indirekte effekt* gjennom sysselsettingen, ved at sysselsetting bidrar *positivt til integrering av hele husholdningen*. Ved at de tar fatt i sin egen livssituasjon som passive sosialhjelpsmottakere, og prøver aktivt å komme i jobb, blir de bedre rollemodeller for sine barn. De lærer språket bedre, får en bedre samfunnsforståelse og forhåpentligvis vil alt dette bidra positivt til barnas læring. Dette kan øke yrkesdeltakelsen for neste generasjon og redusere behovet for ulike typer offentlige ytelser i framtiden. Disse effektene er det imidlertid ikke mulig å tallfeste og de kan derfor ikke tas med i beregningene. Det er derfor viktig å ha disse effektene med i vurderingene av beregningsresultatene.

Ny sjanse kan ha positive samfunnsøkonomiske effekter også for de deltakerne som *ikke* kommer i jobb. Tiltaket inneholder blant annet språkopplæring, noe som vil kunne bidra til at disse deltakerne får *bedre kapasitet som oppdrager og i mestring* av dagliglivet utenfor yrkeslivet. I tillegg har de fått tilgang til et nettverk av "like-sinnede" som kan bidra positivt i deres liv.

Til slutt vil også Ny sjanse kunne ha en positiv effekt på dem som ble kartlagt for deltakelse, men som av ulike grunner *ikke begynte*. Kartleggingen av deltakerne avdekker at mange har store helsetilstander, så vel fysiske som psykiske. Mange av de henviste personene ble avklart til andre løsninger, og viser at det var behov for en grundig kartlegging av livssituasjonen deres. Én av ti henvist

te personer var "feil plassert" på sosialhjelp og ble avklart til andre ordninger som sannsynligvis gir dem en bedre helsemessig, økonomisk og sosial situasjon enn de hadde som passive sosialhjelpsmottakere.

Eventuelle effekter for de deltakerne som ikke kommer i jobb og de som ble kartlagt, men ikke fikk delta, er ikke med i vurderingen av effektene av Ny sjanse. Det ville vært interessant å følge opp disse personene i ettertid for å se hvordan det gikk med dem, men det ligger utenfor dette prosjektets ramme.

De kvalitative effektene av Ny sjanse er ikke mulig å kvantifisere, og de er derfor ikke med i beregningene av nytteverdiene av tiltaket. Like fullt mener vi dette er svært viktige effekter som det må tas hensyn til i vurderingen av resultatene av nytte-kostnadsanalysen.

3.4 Indirekte effekter

Ny sjanse, som andre arbeidsmarkedstiltak, kan tenkes å gi opphav til indirekte effekter i arbeidsmarkedet. Vi vil nedenfor kort nevne ulike indirekte effekter.

Fortrengning

Fortrengning innebærer at økt sysselsetting som følge av ordningen i noen grad inntreffer på bekostning av sysselsettingen blant personer som ikke deltar i ordningen. Vi legger til grunn at det ikke skjer fortrengning. Grunnen til det er at det er lav arbeidsledighet i Norge i dag, og det er ventet ytterligere knapphet på arbeidskraft i årene som kommer.

Dødvektstap

Med dødvektstap menes at en del av tiltaksdeltakerne ville fått jobb selv om de ikke hadde deltatt på tiltaket. Effektevalueringer skal i prisnippet "rense" for dødvektstap, slik at vi fra slike evalueringer skal kunne gjøre anslag på effekten, dvs. den økningen i sysselsetting som kan tilskrives tiltaket. Når vi har gjort anslag på effekter av tiltaket, har vi implisitt tatt hensyn til et eventuelt dødvektstap. Vi har anslått at referanseverdien på sysselsettingseffekten til Ny sjanse er nær null, det betyr at det ikke er noe dødvektstap av tiltaket.

Innlåsning

Ny sjanse har en maksimal varighet på *inntil* to år. Noen deltakere kommer i jobb eller utdanning før to år har gått.¹⁶ Deltakelse i tiltak kan gi såkalt innlåsningseffekt. Det vil si at den tiden deltakerne er i tiltak, forsøker de ikke aktivt å få seg jobb, og dermed kan færre komme i jobb den tiden tiltaket varer, enn dersom de ikke hadde deltatt på tiltak. Vi tror imidlertid ikke at det for denne målgruppen vil være noen innlåsningseffekt, dette fordi vi tror at svært få ville kommet i jobb uten deltakelse i Ny sjanse. Vi ser derfor bort fra innlåsningseffekt i beregningene.

Lønnsdannelsen

Arbeidsmarkedstiltak kan ha indirekte effekter på sysselsettingen i økonomien gjennom lønnsdannelsen. Et høyt antall personer på tiltak kan tenkes å øke knappheten på arbeidskraft, og gi lønnspress og dermed redusere syssel-

settingen i økonomien. Men tiltak kan også gi redusert lønnspress. Vi antar at siden Ny sjanse retter seg mot personer som står langt fra det ordinære arbeidsmarkedet, vil det ikke påvirke lønnsdannelsen.

Uførepensjon

Ordningen kan medføre økt tilgang til uførepensjon. Erfaringer fra forsøk med tiltak overfor målgruppen er en viss økt avklaring mot uførepensjon. Dersom *avklaringen* før og under Ny sjanse fungerer som avklaring mot uførepensjon, bør økningen i overgang til uførepensjon som følge av dette, telles med som effekt av ordningen. Effekten vil trolig være beskjeden. Videre kan ordningen tenkes å redusere uføretilgangen på lengre sikt, dersom det fører til at flere kommer i jobb. En eventuell positiv effekt av ordningen vil imidlertid slå mest ut i tallet på sosialhjelpsmottakere. Vi har altså to motstridende og antakelig små effekter på uførepensjon. Vi legger i rapporten opp til å ikke gjøre beregninger av ordningen på antall uførepensjonister.

Tapt fritid

Økt tilbøyelighet til å komme i jobb er den viktigste kilden til samfunnsøkonomiske nytteeffekter av Ny sjanse. En person uten jobb som kommer i jobb, får redusert sin fritid. I samfunnsøkonomiske analyser er det vanlig å anse dette som en samfunnsøkonomisk kostnad, som bør komme til fradrag når den samfunnsøkonomiske gevinsten regnes med. I denne rapporten har vi ikke inkludert

¹⁶ For perioden 2005–2006 sluttet 48 av de 513 deltakerne før det var gått to år, på grunn av at de kom i jobb eller begynte i utdanning.

dert noen slik effekt i våre beregninger. Det er for det første ikke noe godt empirisk grunnlag for å anslå den eventuelle verdien av den tapte fritiden. For det andre synes det for mange i målgruppene tvilsomt om den marginale verdien av "fritid" i det hele tatt

er positiv. For mange vil trolig økt fritid være synonymt med økt lediggang og lite meningsfull tidsbruk. Dette tyder på at verdien av den tapte fritiden for deltakerne uansett vil være liten gjennomsnittlig sett.

4 Kostnader ved Ny sjanse

I dette kapitlet går vi gjennom ulike kostnadselementer ved Ny sjanse. Noen av kostnadene vil være med i den samfunnsøkonomiske analysen, mens andre "kviteres ut" fordi de ikke er samfunnsøkonomiske kostnader, men inntektsoverføringer.

4.1 Tiltaks- og prosjektkostnader

Tiltaks-/prosjektkostnadene i Ny sjanse kan deles i to: kostnader til tiltak/kurs internt i prosjektet, og kostnader til tiltak/kurs hos eksterne samarbeidspartnere, som NAV Arbeid og språkopplæring.

De interne kostnadene består av drifts- og administrasjonskostnader for prosjektet, som lønnskostnader for ansatte, kurskostnader, husleie og andre løpende kostnader. De eksterne kostnadene består av samarbeidspartnerens kostnader ved at deltakere i Ny sjanse er i tiltak hos dem; de viktigste er NAV Arbeid og språkopplæringsinstitutt.

Prosjektkommunene hadde god oversikt over kostnadene internt i prosjektet. Alle prosjekter har satt opp budsjett, søkt midler fra IMDi og i tillegg hadde de egenandel i kommunen. Vi har fått anslag på disse interne prosjektkostnadene i alle de fem case-kommunene.

Ingen av case-kommunene har oversikt over alle kostnader som påløp hos de eksterne samarbeid-

spartnerne. De fem prosjektkommunene har ulik fordeling mellom interne og eksterne tiltak/kurs. Tre av prosjektene benytter for eksempel eksterne til språkopplæring, mens to av prosjekter gir språkopplæring selv innenfor prosjektet. To av prosjektene som benytter eksterne i språkopplæring, har oppgitt kostnader forbundet med det. I den tredje prosjektkommunen har de ikke oppgitt kostnader, og for denne kommunen har vi benyttet gjennomsnittskostnadene i de to andre kommunene. Alle har oppgitt hvor mange deltakere som fikk ekstern språkopplæring. Det var imidlertid vanskelig å få eksakte anslag på gjennomsnittlig antall personer i løpet av ett prosjektår som fikk ekstern språkopplæring, og hvor lenge opplæringen i gjennomsnitt varte. Dette har vi derfor gjort et grovt anslag på.

Vi har benyttet følgende anslag for kostnader påløpt hos NAV Arbeid: Ved deltakelse i kvalifiseringstiltak eller andre tiltak, med unntak av praksisplass, har vi anslått en månedsverkspris til tiltaksarrangør på 12 000 kroner. Dette er nær gjennomsnittet for kostnadene i ulike lavterskeltiltak i NAV (Arbeidspraksis i skjermet virksomhet, Fleksibel jobb, Midlertidig sysselsettingstiltak).

Praksisplass vil si at deltakerne er i en praksisperiode hos en arbeidsgiver. Arbeidsgiver får ikke

økonomisk støtte fra NAV til det. Ved deltakelse i praksisplass er de eneste kostnadene administrative kostnader ved NAV-kontoret. Disse er beregnet ut fra en årslønn inklusive sosiale utgifter på 500 000 kroner, og med 150 arbeidsledige per saksbehandler. Dersom, for eksempel åtte av Ny sjanse-deltakerne var i praksisplass, vil kostnadene for ett år for dem beløpe seg til omtrent 27 000 kroner. Vi har ikke tatt med i beregningene at deltakerne produserer noe hos arbeidsgiveren den tiden han/hun er i praksis. Det var ikke mulig å få nøyaktige anslag på hvor mange månedsværk Ny sjanse-deltakerne i gjennomsnitt deltok i NAV-tiltak, også dette har vi gjort et grovt anslag på.

Vi har summert de interne og eksterne kostnadene for hver av de fem case-kommunene og delt på antall deltakere kommunene hadde i prosjektet i perioden kostnadene dekker (2006). Kostnadene i de fem case-kommunene varierte mellom 74 000 kroner til 94 000 kroner per deltaker i Ny sjanse per år. Ny sjanse er et utviklingsprosjekt og det er derfor tenkelig at administrasjonskostnadene i prosjektperioden vil være høyere enn ved ordinær drift. Det tilsier at prosjektkostnadene kan være noe overvurderte i våre beregninger.

Det er usikkerhet knyttet til dette anslaget.

Det veide gjennomsnittet for tiltaks-/prosjektkostnadene i de fem case-kommunene er 85 000 kroner per deltaker per år

4.2 Stønads-kostnader i Ny sjanse

Fulltidsdeltakelse i Ny sjanse gir deltakerne en kvalifiseringsstønad på 2G, 121 398 kroner i 2006. Det skattes ikke av denne stønaden. Forskjellen mellom utbetalt kvalifiseringsstønad og eventuelle andre stønader og tidligere sosialhjelpsutbetalinger til deltakerne er en mulig kostnad i analysen.

Det var en utfordring å kartlegge sosialhjelpsutbetalinger til deltakerne. Utbetalingene varierer i stor grad både fra kommune til kommune, fra deltaker til deltaker og for den enkelte deltaker over tid. Én og samme deltaker kan ha varierende utbetaling av kvalifiseringsstønad i løpet av tiden i Ny sjanse. Noen deltakere har supplerende sosialhjelp, ulike stønader fra NAV, eller de kan ha lønnsinntekt i deler av tiden. Lønnsutbetaling og ytelser fra NAV (individstønad) kommer til fradrag i kvalifiseringsstønaden.

Å kartlegge de reelle sosialhjelpsutbetalingene til hver deltaker til enhver tid før og under deltakelse ville vært altfor tid- og ressurskrevende for de lokale prosjektene. Vi ba dem derfor velge ut fem deltakere som representerte mangfoldet blant deltakerne, og gå inn i den enkeltes saksmappe for å kartlegge utviklingen i sosialhjelpsutbetalinger. En av kommunene ga oss tall for tolv deltakere, og vi valgte å legge gjennomsnittet fra disse tolv til grunn i analysene.

Gjennomsnittlig årlig *økning* i stønadsutbetaling per deltaker i Ny sjanse er på 33 000 kroner.¹⁷

Det er viktig å presisere at vi ikke har gjennomført en omfattende kartlegging av kostnadene i de fem case-kommunene. Det lå ikke innenfor denne analysens rammer. Vi mener likevel vi har fått et godt anslag på prosjektkostnadene til Ny sjanse og på størrelsen av sosialhjelpsutbetalinger før og under tiltaksdeltakelse.

Økte stønader må anses som en ren inntektsoverføring og representerer derfor ingen samfunnsøkonomisk kostnad. Stønadene er riktignok en kostnad for det offentlige, men stønadene gir økt velferd for mottakerne slik at nettoeffekten blir null. Økt stønadsutbetaling i tiltaksperioden innebærer imidlertid økt offentlig finansieringsbehov, hvilket betyr at skattekostnadene ved dette økte finansieringsbehovet må tas med i beregningene.

Skattekostnaden ved økte stønadsutbetalinger utgjør 6600 kroner per deltaker per år¹⁸

4.3 Kostnader til barnepass

I gjennomsnitt hadde deltakerne som deltok i Ny sjanse i 2005 og 2006, 1,8 barn under 18 år. Ny sjanse forutsetter heltidsdelta-

kelse. Det betyr at mange trenger barnepass, enten barnehage eller SFO-plass når de deltar i Ny sjanse. Vi har antatt at det kun vil være behov for barnepass for de kvinnelige deltakerne. Vi antar at mannlige deltakere enten har hjemmeværende kone som passer eventuelle barn, eller at de allerede har barnepass dersom kona er i arbeid. Vi tror det er mest sannsynlig for målgruppen at det er kvinnene som har hovedansvar for å passe barna, og dersom de jobber eller deltar i tiltak, vil de høyst sannsynlig ha behov for barnepass.

Vi antar at behovet for barnepass er størst for barn under skolealder, men skolebarn kan være i SFO til de er ferdige med 4. klasse, det vil si til de er omtrent ti år. Vi har ikke informasjon om alderen til barna, men antar at det er stor spredning. Vi anslår at i gjennomsnitt vil barna ha behov for barnepass i syv år. I det anslaget ligger at noen av barna er mellom to og ti år og dermed vil ha behov for barnepass i mindre enn ti år.

Vi anslår at i gjennomsnitt vil en kvinnelig deltaker ha 1,5 barn med behov for barnepass. Og varigheten av behovet vil være syv år (barnehage og SFO)

¹⁷ Dersom vi tar et veid gjennomsnitt for alle case-kommunene, blir anslaget 11 000 kroner. I noen av kommunene er det reduserte stønadsutbetalinger ved deltakelse i Ny sjanse sammenlignet med før deltakelse. Dette fordi en eller flere av de 5 deltakerne hadde lønnsinntekt i tiltaksperioden som kom til fradrag fra stønadsutbetalingene. Når kommunene kun ser på 5 deltakere og dersom en deltaker har lønnsinntekt, gjør dette et stort utslag på de gjennomsnittlige utbetalte stønadene. Vi tror tallene fra kommunen som har sett på 12 tilfeldige deltakere, gir et mer riktig bilde av endringene i stønadsutbetalinger før og under deltakelse i Ny sjanse.

¹⁸ Årlig økte stønadsutbetalinger 33 000 kroner * 20 prosent.

Vi anslår at kostnadene til en barnehageplass er 100 000 kroner.¹⁹ Kostnadene for en SFO-plass²⁰ er betydelig lavere, anslagsvis 20 000 kroner. Sannsynligvis vil færre barn være på SFO enn i barnehage fordi mange 8–10-åringer kan klare seg alene hjemme, mens alle under skolealder vil ha behov for barnepass. Vi har derfor vektet barnehagekostnadene med 0,7 og SFO-kostnadene med 0,3.

Vi anslår kostnader til barnepass å være 76 000 kroner per år

I utgangspunktet er kostnader til barnepass ved deltakelse i Ny sjanse og senere for dem som kommer i jobb, en samfunnsøkonomisk kostnad som følge av Ny sjanse.

Det er imidlertid flere faktorer som peker i retning av at kostnader til barnepass generelt, og for innvandrerkvinner spesielt, ikke bør inngå i en samfunnsøkonomisk analyse av Ny sjanse fordi det er så mange positive samfunnsøkonomiske effekter av at innvandrerbarn er i barnehage.

- Det offentlige subsidierer rundt 80 prosent av barnehagekostnadene. Det er behov for arbeidskraft i samfunnet, og blant annet derfor er det et svært viktig politisk mål at alle som ønsker det, skal få subsidiert barnehageplass. Spesielt i en situasjon som dagens med

svært lav ledighet og mangel på arbeidskraft i mange næringer vil barnehager kunne føre til verdiskaping dersom de bidrar til at flere kommer i jobb.

- Barnehager er kanskje det viktigste integreringsvirkemiddel for barn av innvandrere. I noen bydeler i Oslo tilbys det derfor gratis kjernetid i barnehage for innvandrerbarn og andre barn i området. Det er staten som finansierer forsøkene med gratis kjernetid. Evaluering av forsøk med gratis barnehage for innvandrerbarn viser også positiv effekt. En viktig motivasjon for dette tilbudet er at mange av innvandrerbarna som ikke har gått i barnehage, snakker svært dårlig norsk når de begynner på skolen. Språk er en viktig nøkkel både for integrering, mestring og utdanning, og dermed senere jobbtilknytning. Barnehageplass for innvandrere vil derfor bidra positivt til en god integrering i samfunns- og arbeidsliv. Dette vil i denne samfunnsøkonomiske analysen være en viktig kvalitativ effekt, men som vi ikke kan kvantifisere og ha med i beregningene.

Disse to faktorene taler begge mot å ha med kostnader til barnepass i den samfunnsøkonomiske analysen. Spesielt for målgruppen for Ny sjanse mener vi at kostnader til barnepass ikke bør inngå som en kostnad, men snarere som en kva-

¹⁹ På basis av data for driftsutgifter til kommunale barnehager (KOSTRA-SSB) kan det anslås at disse kostet 111 000 kroner per år for en heltidsplass (45 timer/uke) i 2005. Kostnadene i private plasser kan være noe lavere. Skjønnsmessig kan vi anslå at en heltidsplass i barnehage koster omtrent 100 000 kroner per år i 2007.

²⁰ Basert på KOSTRA-tall for 2006

litativ nytteeffekt gjennom bedre integrering. Vi har derfor valgt å ikke ta med denne kostnaden i basisberegningene, men de er med i følsomhetsberegningene.

4.4 Kontantstøtte

Deltakere som har barn under tre år, vil motta kontantstøtte når de ikke er i jobb, eller har barna i barnehage. Når de begynner å jobbe som følge av Ny sjanse, vil de ikke lenger få utbetalt kontantstøtte. Det offentlige får reduserte utgifter tilsvarende kontantstøtten. Dersom de får barnehageplass, vil imidlertid denne støtten i teorien overføres til barnehagen. Det innebærer at endring i kontantstøtteutbetalingene som følge av at deltakerne kommer i jobb, ikke utgjør en samfunnsøkonomisk gevinst eller kostnad, men en overføring fra deltakerne til barnehagene. Kontantstøtten inngår derfor ikke i den samfunnsøkonomiske analysen.

4.5 Redusert stønad ved økt sysselsetting

Økt sysselsetting som følge av deltakelse i Ny sjanse betyr reduserte sosialhjelpsutbetalinger. Som et anslag på redusert stønadsutbetaling har vi tatt utgangspunkt i hva deltakerne hadde i stønadsutbetaling før deltakelse i Ny sjanse. Det var stor variasjon i hva deltakerne fikk utbetalt i stønad før deltakelse, men i gjennomsnitt i case-kommunene fikk de utbetalt 11 000 kroner i måneden.

Vi legger til grunn redusert sosialhjelpsutbetaling per deltaker som kommer i jobb, på kroner 132 000 kroner per år (11 000 per måned)

4.6 Insentivkostnader for kommunene

Kommunene mottar et resultattilskudd på 10 000 kroner for hver deltaker som er kommet i fulltid-jobb og har vært i et arbeidsforhold i seks måneder som et resultat av deltakelse i programmet. Dersom kommunen kan dokumentere at deltakeren fortsatt er i arbeid tolv måneder etter arbeidsforholdets start, vil kommunen motta ytterligere 10 000 kroner.

Vår vurdering er at insentivkostnadene ikke er å betrakte som en samfunnsøkonomisk kostnad, men heller en inntektsomfordeling mellom stat og kommune. De inngår derfor ikke i kostnadsberegningene.

4.7 Skattekostnader/-gevinster

De økte offentlige utgiftene ved gjennomføring av Ny sjanse finansieres i hovedsak med skatter. Det koster imidlertid noe å kreve inn skatter. I tillegg til de rent administrative kostnadene ved innkrevingen, vil økte skatter gi et *effektivitetstap* for samfunnet. Skatten utgjør en kile mellom prisen til tilbyder og prisen til den som etterspør. Skatten bidrar dermed til vridninger i ressursbruken, som medfører et effektivitetstap. De samfunnsøkonomiske kostnadene blir dermed noe høyere enn økningen i de offentlige utgiftene som følge av tiltaket. Finansdepartementet anbefaler å bruke en skattekostnad på 20 øre per krone økt offentlig (netto) utgift²¹, det vil si en skatteprosent på 20.

Det offentlige finansieringsbehovet

²¹ Finansdepartementet (2005)

ved Ny sjanse framkommer av følgende aktiviteter:

- *Økt offentlig finansieringsbehov pga.*
  - Økte tiltaks-/prosjektkostnader under Ny sjanse (2 år)
  - Økt stønadsutbetaling under Ny sjanse (2 år)
- *Redusert offentlig finansieringsbehov pga.*
  - Økte skatteinntekter som følge av økt sysselsetting (18 år)

- Reduserte stønadsutbetalinger som følge av økt sysselsetting (18 år)

Summen at dette økte/reduerte behovet for offentlig finansiering utgjør grunnlaget for å beregne skattekostnadene av Ny sjanse. Skattekostnaden utgjør 20 prosent av netto offentlig finansieringsbehov.

5 Samfunnsøkonomiske beregninger av Ny sjanse

5.1 Innledning

I dette kapitlet drøfter vi hvilke samfunnsøkonomiske gevinster og kostnader det er grunn til å regne med at Ny sjanse fører til. Ny sjanse er et tiltak som i hovedsak innebærer utgifter på kort sikt (en investering) og gevinster som inntreffer i flere år etter at denne investeringen er gjennomført.

Samfunnsøkonomisk gevinst er neddiskonterte gevinster i alle relevante framtidige år, fratrukket kostnadene ved å gjennomføre tiltakene. Den samfunnsøkonomiske nytten av å gjennomføre prosjektet kan dermed vurderes ved å betrakte nåverdien av gevinstene (neddiskontert til år 1), fratrukket kostnadene, som for Ny sjanse inntreffer i år 1 og 2.

5.2 Beregningsgrunnlag

I dette avsnittet beregner vi den samfunnsøkonomiske nytte av at en person som deltar i Ny sjanse,

kommer i jobb. I disse beregningene har vi lagt til grunn de forutsetningene som vi mener er mest realistiske, heretter kalt *basisalternativet*. Det vil imidlertid være usikkerhet knyttet til de fleste forutsetninger, og vi vil derfor i neste kapittel foreta følsomhetsberegninger med ulike forutsetninger. I basisalternativet legger vi til grunn følgende forutsetninger:

BASISALTERNATIVET

- **Sysselsettingseffekt 15 prosent**
(10 prosent etter 3-4 år, full effekt 5. året)
- **Varighet av sysselsettingseffekten 18 år**
- **Stillingsandel 75 prosent**
- **Lønn per årsverk på 250 000 kroner**
- **Kalkulasjonsrente 4 prosent**

Tallgrunnlaget for beregning av samfunnsøkonomiske gevinster og kostnader er presentert i Tabell 5-1.

Tabell 5-1 Beregning av samfunnsøkonomisk gevinst ett år ved at en person går fra å være sosialhjelpsmottaker til å komme i inntektsgivende arbeid. Basisalternativet. Kroner

	Kroner
1 Årslønn	187 500
2 Verdiskaping (lønnkostnad)	225 000
3 Redusert sosialstønad (11 000 per mnd)	132 000
4 Økte skatteinntekter, herav	74 850
5 mer personskatt (25 % av lønn)	46 875
6 mer arbeidsgiveravgift (14 % av lønn)	26 250
7 mer moms (20 % av utgift inkl. moms)	1725
8 Økt disponibel inntekt	8625
9 Redusert offentlig finansieringsbehov	206 850
10 Reduserte skattekostnader	41 370
11 Samfunnsøkonomisk gevinst ett år	266 370

Kilde: ECONs beregninger

Den samfunnsøkonomiske verdien av flere i jobb er verdien av den økte produksjonen som kan tilskrives økt sysselsetting. Dette er lik årslønn **(1)** pluss sosiale utgifter og arbeidsgiveravgift (20 % av årslønn) **(2)**. Med utgangspunkt i en årslønn på 250 000 kroner²², med 75 prosent stillingsandel, blir reell årslønn 187 500. Dette er en relativt lav lønn, men vi tror ikke det er realistisk at deltakerne i Nysjansen i gjennomsnitt vil få en relativt høy lønn fordi de aller fleste har lav utdanning og lite eller ingen arbeidserfaring.

Når deltakerne kommer i jobb, vil det offentlige få reduserte sosialhjelpsutgifter. I tillegg vil personene som kommer i jobb, betale mer skatt enn før. Dette er ikke i seg selv samfunnsøkonomiske kostnader og inntekter/gevinster, men reduserer det offentliges finansieringsbehov, noe som gir opphav til reduserte samfunnsøkonomiske kostnader (reduisert skattekostnad). Vi forutsetter at personen i referansesituasjonen mottar 132 000 kroner i sosialhjelp per år (11 000 per måned) **(3)**. Det betales ikke skatt av dette beløpet. I den alternative situasjonen der personen er kommet i jobb, mottar vedkommende en årslønn på 187 500 kroner og betaler skatt av dette. Med en forutsatt gjennomsnittlig skatteprosent på 25 på lønnsinntekt, blir økningen i personskatten på 46 875 kroner **(5)**.

Når personen kommer i jobb, øker også innbetalt arbeidsgiveravgift (14 % av lønnsinntektene). Det gir en økning i offentlige skatteinntekter på 26 250 kroner **(6)**.

Den enkelte får en økning i disponibel inntekt, lik årslønn etter skatt (187 500 – 46 875) fratrukket sosialhjelpen i referansesituasjonen (132 000). Til sammen øker disponibel inntekt med 8625 kroner **(8)**.

Hvis hele denne inntektsøkningen forbrukes, vil en del av dette være merverdiavgift, som er 25 prosent av prisen eksklusive avgift. For hver krone personen kjøper for (inkl. avgift), er 20 prosent merverdiavgift. Økningen i merverdiavgiften blir således 0,2 multiplisert med økningen i disponibel inntekt. Det blir en økning i offentlige inntekter fra merverdiavgiften på 1725 kroner **(7)**.

Samlet reduseres det offentliges finansieringsbehov (reduisert stønad (3)) og økte skatteinntekter (4) med 206 850 kroner **(9)**.

Som nevnt i kapittel 2, oppstår det en samfunnsøkonomisk gevinst ved redusert offentlig finansieringsbehov (summen av reduserte stønader og økte skatteinntekter fra personen som kom i jobb). I tråd med retningslinjene for samfunnsøkonomiske analyser i Finansdepartementets veileder (Finansdepartementet, 2005) settes den samfunnsøkonomiske skattegevinsten/kostnaden til 20 prosent av nettoendringen i offentlig sektors finansieringsbehov. Reduksjonen i offentlig finansieringsbehov på 206 850 kroner **(9)** gir opphav til en samfunnsøkonomisk gevinst på 41 370 kroner **(10)**.

Den samfunnsøkonomiske gevin-

²² Kirkeberg (1995) viser blant annet at mange ikke-vestlige innvandrere er å finne i lavlønnsykker.

sten ved at sysselsettingen øker med ett årsverk, er 266 370 kroner (**11**). Denne gevinsten kommer dels av den direkte økningen i verdiskapingen på 225 000 kroner som følge av at personen kommer i jobb, dels av at redusert sosialhjelpsutbetaling og økt skatteinngang gir redusert offentlig finansieringsbehov. Denne siste faktoren gir en redusert skattekostnad (dvs. en samfunnsøkonomisk gevinst) på 41 370 kroner.

Vi har nå utarbeidet tallgrunnlag for å beregne samfunnsøkonomiske gevinster og skattekostnader.

5.3 Beregninger av gevinster

I Tabell 5-2 har vi beregnet nåverdien i år 1 av framtidige sam-

funnsøkonomiske gevinster av Ny sjanse. Vi antar at deltakerne er i Ny sjanse i to år. Det påløper derfor kun kostnader og ingen gevinst i år 1 og 2. Gevinsten kommer fra og med år 3 og ut år 20. Det vil si en løpende gevinst hvert år i 18 år etter avsluttet Ny sjanse.

I nåverdiberegningene benytter vi en kalkulasjonsrente på fire prosent, det er hva Finansdepartementet anbefaler.²³

Den neddiskonterte nåverdien til den *samfunnsøkonomiske gevinsten* per person som deltar i Ny sjanse, er på 390 416 kroner, se Tabell 5-2.

Tabell 5-2 Samfunnsøkonomisk gevinst av økt sysselsetting per deltaker i Ny sjanse. Kroner

	År 3 og år 4 ²⁴	År 5–20 hvert år
1 En person	1	1
2 Endring jobbrente	0,10	0,15
3 Endring sysselsatte (1 X 2)	0,100	0,150
4 Årsverk per sysselsatt	0,75	0,75
5 Årsverk (3 X 4)	0,07500	0,11250
6 Verdiskaping per årsverk	300 000	300 000
7 Verdiskaping per deltaker (5 X 6)	22 500	33 75
8 Kalkulasjonsrente	0,04	0,04
9 Nåverdi av gevinst per deltaker i Ny sjanse. Hvert år i 18 år påløper det en inntektsstrøm ved at deltakere kommer i jobb. Når alle års gevinster neddiskonteres til år 1, blir den totale gevinsten per person som deltar i Ny sjanse, på 390 416 kroner.	390 416	

Kilde: ECONs beregninger

²³ Finansdepartementet Rundskriv 109/2005

²⁴ Se avsnitt 3.2.4

5.5 Beregning av prosjektkostnader

Kostnadene til Ny sjanse påløper i år 1 og 2, mens tiltaket pågår. Det er ingen kostnader utover dette (bortsett fra skattekostnadene i tabellen under). I Tabell 5-3 har vi beregnet de samfunns-

økonomiske kostnadene per deltaker i Ny sjanse.

Den neddiskonterte nåverdien til den *samfunnsøkonomiske kostnaden* per deltaker i Ny sjanse er på 166 731 kroner.

Tabell 5-3 Samfunnsøkonomisk kostnad per person som deltar i Ny sjanse. Kroner

	År 1	År 2
1 Prosjektkostnader per år	85 000	85 000
2 Kalkulasjonsrente	0,04	0,04
3 Nåverdi kostnader per deltaker i Ny sjanse. Kostnadene er for gjennomføring av tiltaket Ny sjanse, og de påløper i 2 år.	166 731	

Kilde: ECONs beregninger

5.5 Beregning av skattekostnader/-inntekter

I Tabell 5-4 har vi beregnet nåverdien av skattekostnader/-gevinster av Ny sjanse. Det påløper skattekostnader til finansiering av prosjekt-/og stønadskostnadene de to årene tiltaket varer. Videre påløper det skattegevinster

når deltakerne kommer i jobb, både ved økte skatteinntekter og reduserte stønadsutbetalinger som følge av at de kommer i jobb.

Nåverdien av *skattegevinsten* per deltaker i Ny sjanse er på 28 364 kroner.

Tabell 5-4 Skattekostnad som følge av endret offentlig finansieringsbehov ved prosjekt-/tiltakskostnader, økte stønadsutbetalinger i Ny sjanse og økt sysselsetting per person som deltar i Ny sjanse. Kroner

	År 1	År 2	År 3-4	År 5-20 hvert år
1 Endring i jobbrente	0	0	0,10	0,15
2 Grunnlag for beregning av skattekostnad for prosjektkostnad og økte stønadsutbetalinger	118 000	118 000		
3 Grunnlag for beregning av skattekostnad for økt skatt ved inntekt og reduserte stønadsutbetalinger (fra Tabell 5-1)			206 850	206 850
4 Skattekostnad prosent	0,2	0,2	0,2	0,2
5 Skattegevinst/-kostnad per år (2 X 4) og (3 X 4)	- 23 600	- 23 600	4 137	6 205
6 Kalkulasjonsrente	0,04	0,04	0,04	0,04
7 Nåverdi skattegevinst/-kostnad	- 46 292	74 656		
8 Nåverdi skattegevinst per deltaker i Ny sjanse	28 364			

Kilde: ECONs beregninger

5.6 Oppsummering samfunnsøkonomisk nytte og kostnad

I Tabell 5-5 har vi oppsummert gevinstene og kostnadene av de samfunnsøkonomiske beregningene for vårt basisalternativ.

Den neddiskonterte verdien av *den samfunnsøkonomiske netto-gevinsten* per deltaker i Ny sjanse er beregnet til 252 049 kroner.

Tabell 5-5 Samfunnsøkonomisk nettogevinst per deltaker i Ny sjanse. Kroner

	År 1
1 Nåverdi gevinst sysselsetting	390 416
2 Nåverdi kostnader prosjekt/tiltak	- 166 731
3 Nåverdi skattegevinst sysselsetting/reduerte stønader	74 656
4 Nåverdi skattekostnad stønader/prosjekt	- 46 292
5 Samfunnsøkonomisk gevinst per deltaker i Ny sjanse	252 049

Kilde: ECONs beregninger

I løpet av 2005 og 2006 deltok 513 personer på Ny sjanse. Med en antatt sysselsettingseffekt på 15 prosent vil det si at 77 av de 513 deltakerne kommer i jobb, de vil i gjennomsnitt jobbe i 75 pro-

sent stilling i 18 år. Den neddiskonterte nåverdien av den samfunnsøkonomiske gevinsten av alle 513 deltakere blir 129 millioner kroner.

I løpet av årene 2005 og 2006 har 513 personer deltatt i Ny sjanse. Gitt forutsetningene i basisalternativet, blir de totale framtidige samfunnsøkonomiske gevinstene av Ny sjanse 129 millioner kroner	129 millioner kroner
--	-----------------------------

6 Følsomhetsberegninger

Det er stor usikkerhet knyttet til mange av de forutsetningene vi har gjort i basisalternativet, både når det gjelder sysselsettingseffekt, varigheten av den og årslønn. I Tabell 6-1 har vi endret disse forutsetningene og foretatt nye beregninger av den samfunnsøkonomiske gevinsten av Ny sjanse. Som tabellen viser, er det store variasjoner i gevinstene,

avhengig av hvilke forutsetninger vi legger til grunn. Det er imidlertid verdt å merke seg at bortsett fra en sysselsettingseffekt på fem prosent, og en sysselsettingseffekt på ti prosent inkludert barnepasskostnadene, gir alle de andre beregningene positive samfunnsøkonomiske gevinster av Ny sjanse.

Tabell 6-1 Samfunnsøkonomisk gevinst i kroner per person som deltar i Ny sjanse med ulike forutsetninger

	Gevinst	Kostnad	Skatte- gevinst	Samf.øk. gevinst per deltaker	Samf.øk. gevinst ved 500 deltakere
BASISALTERNATIVET	390 416	- 166 731	28 364	252 049	129 mill.
FORUTSETNINGER: Basisalternativet med endrede sysselsettingseffekter					
Sysselsettingseffekt 5 prosent	128 779	- 166 731	- 21 667	- 59 619	- 30 mill.
Sysselsettingseffekt 10 prosent	253 477	- 166 731	2 178	88 924	44 mill.
Sysselsettingseffekt 20 prosent	527 356	- 166 731	54 549	415 174	207 mill.
FORUTSETNINGER: Basisalternativet med endret årslønn					
Årslønn 200 000 kr	313 333	- 166 731	21 055	166 657	83 mill.
Årslønn 300 000 kr	468 499	- 166 731	35 672	337 441	169 mill.
FORUTSETNINGER: Basisalternativet med sysselsettingseffekt 15 år					
Sysselsettingseffekt 15 år	303 651	- 166 731	11 772	148 692	74 mill.
FORUTSETNINGER: Basisalternativet med prosjektkostnader lik 140 000 kroner per deltaker per år					
Prosjektkostnader 140 000 kr	390 416	-274 615	6787	122 587	61 mill.
FORUTSETNINGER: Basisalternativet med sysselsettingseffekt 10 prosent i 15 år					
Sysselsettingseffekt 10 prosent og 15 års varighet	195 633	-166 731	- 8883	20 019	10 mill.
FORUTSETNINGER: Basisalternativet med sysselsettingseffekt 10 prosent og kostnader til barnepass					
Inkludert kostnader for barnepass	390 416	- 327 926	4983	67 473	34 mill.
Sysselsettingseffekt 10 prosent og kostnader til barnepass	253 477	-327 976	- 21 203	- 95 702	- 48 mill.

Kilde: ECONs beregninger

7 Referanser

- Dahl, E (2003): *Does welfare work? The Norwegian experience.* International Journal of Social Welfare, 12, 274-288.
- Dahl E, Lorentzen, T. (2005). What works for whom? An effect evaluation of Active Labour Market Programs in Norway. I International Journal of Social Welfare, 14: 86-98.
- Dahle Olsen, H og Schøne, P (2006): *Omfang og effekter av vilkår i velferden.* Rapport 2006:7. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Dowrick, Casey og Dalgard et al.: *Outcomes of Depression International Network (ODIN). Background, methods and Field trials.* The British Journal of Psychiatry 1998, 172: 359-63. Referert til i Psykisk helse blant innvandrere i Oslo: Resultater fra befolkningsundersøkelser.
- Calmfors, L, Forslund, A og Hemstrøm, M (2002): *Does active labour market policy work? Lessons from the Swedish experiences.* Institute for labour market policy evaluation (IFAU). Working paper 2002:4
- ECON Rapport 2006-066. *Samfunnsøkonomiske konsekvenser ved aktiviseringsprogram for personer uten trygderettigheter*
- ECON Rapport 2007-027 *Aktivitetsplikt mot diskriminering*
- Finansdepartementet (2005): *Veileder i samfunnsøkonomiske analyser.* Oslo
- Finansdepartementet Rundskriv 109/2005. *Behandling av kalkulasjonsrente, risiko, kalkulasjonspriser og skattekostnad i samfunnsøkonomiske analyser.*
- Forslund, A og Holmlund, B (2003): *Arbetsløshet och arbetsmarknadspolitik.* IFAU – Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering. Rapport 2003:6
- Hansen, IL (2004): *Evaluering av dagpengeordningen innenfor SATS-prosjektet Arbeid og velferd i Verdal.* Fafo-notat 2004:25, Oslo: Forskningsstiftelsen Fafo.
- IMDi (2006): *"Ny sjanse – til et bedre liv i Norge. Prosessevaluering og oppsummering av erfaringer fra Ny Sjansesprosjektene fra 2005 (post 62, del 3)".* Oslo: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
- IMDi-rapport 6/2006: 2 år med introduksjonsordning. Oslo: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
- IMDi-rapport 4/2007: *NY SJANSE Fakta- og statusrapport for 2005 og 2006.* Oslo: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

Kavli, H (2004): *Hvordan gikk det etterpå? En oppfølging av tidligere deltakere i forsøk med introduksjonsprogram gjennom telefonintervju og registerdata*. Fafo-notat 2004:24, Oslo: Forskningsstiftelsen Fafo.

Kirkeberg, MI (1995): *Innvandrere og inntekt – fra hjelp til selvhjelp?* Artikkel i Samfunnsspeilet nr. 2 SSB <http://www.ssb.no/kostra/main.html>
Kvinge, T og Djuve, AB (2006): *Bruk av arbeidsmarkedstiltak for ikke-vestlige innvandrere. Hvem deltar, og hvordan er sysselsettingseffektene?* Fafo-rapport 517. Oslo: Forskningsstiftelsen Fafo.

Lødemel, I. og A. Johannessen (red., 2005): *Tiltaksforsøket: mot en inkluderende arbeidslinje?* Gruppe for inkluderende velferd. Høgskolen i Oslo.

Raaum, O, Torp, H og Zhang, T (2002): *Do individual programme effects exceed the costs? Norwegian evidence on long run effects of labour market training*. Memorandum 15/2002. Institutt for økonomi, Universitetet i Oslo.

Schafft, A, Frøyland, K og Spjelkavik, Ø (2005): *Evaluering av arbeidsmarkedssatsingen for sosialhjelpsmottakere*. Delrapport 2. AFI-notat 1/2005. Arbeidsforskningsinstituttet.

SSB: Sysselsetting blant innvandrere. *Tabell 1 Sysselsatte etter innvandrerbakgrunn, landbakgrunn (verdensregion) og kjønn*. 4. kvartal 2004 og 2005. <http://www.ssb.no/emner/06/01/in nvregsys/tab-2006-06-22-01.htm>

SSB: Sysselsetting blant innvandrere. Tabell 5 *Førstegenerasjonsinnvandrere som er sysselsatte, etter botid, alder og landbakgrunn (verdensregion)*. 4. kvartal 2005. <http://www.ssb.no/emner/06/01/in nvregsys/tab-2006-06-22-05.html>

SSB Rapport 2006/41: Rønsen M og Skardhamar T: *Virkninger av Arbeids- og velferdsdirektoratets tiltakssatsing blant sosialhjelpsmottakere*. En evaluering basert på data fra FD-Trygd

SSB: Rapport 2007/4: Olsen B: *Flyktninger og arbeidsmarkedet 4. kvartal 2005*

SSB: Rapport 2007/8: *Økonomi og levekår for ulike grupper*

Vedlegg til St.prp nr. 1 (2006–07)

IMDis regionale enheter:

IMDi Indre øst

Storgt. 10, 6. et.,
Postboks 1253, 2806 Gjøvik.
Telefon sentralbord: 24 16 88 00
Faks: 61 17 08 95

IMDi Midt-Norge

Peter Egges plass 2
(inngang Kjøpmannsgata),
7005 Trondheim.
Telefon sentralbord: 24 16 88 00
Faks: 73 89 24 31

IMDi Nord

Havnegata 28 (inngang til høyre),
Postboks 83, 8502 Narvik.
Telefon sentralbord: 24 16 88 00
Faks: 76 96 58 38

IMDi Sør

Slottsquartalet, Tordenskjoldsgate 9
Postboks 647, 4666 Kristiansand
Telefon sentralbord: 24 16 88 00
Faks: 38 02 04 80

IMDi Vest

Bugården 8,
Postboks 159 Sandviken, 5812 Bergen
Telefon sentralbord: 24 16 88 00
Faks: 55 30 09 88

IMDi Øst

Hausmannsgate 23,
Postboks 8059 Dep, 0031 Oslo.
Telefon sentralbord: 24 16 88 00
Faks: 24 16 88 01

Integrerings-og mangfoldsdirektoratet

www.imdi.no
Postadresse: Postboks 8059 Dep, 0031 Oslo.
Faks: 24 16 88 01
Besøksadresse: Hausmannsgate 23, Oslo
Telefon sentralbord: 24 16 88 00
Telefaks: 24 16 88 01
E-post: post@imdi.no
Bestilling av rapporter: bestilling@imdi.no
Pressetelefon: 917 55 351, e-post:
presse@imdi.no

ISBN: 978-82-92757-27-7

9 788292 757277